

**БЪЛГАРСКА БАНКА
ЗА РАЗВИТИЕ**

ДОКЛАД

**Инвестиционни намерения и подготовка към зелени
бизнес модели**

2-ро анкетно проучване сред българските МСП

Възложител: Българска банка за развитие

Изпълнител: Национален статистически институт

гр. София

2022 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на таблиците	3
Списък на фигурите	5
Преамбюл.....	7
Увод.....	8
Методология на проучването	11
Анализ на резултатите от проучването	15
Демографска характеристика на фирмите, участвали в проучването	15
Финансиране на фирмите	19
Зеленият преход.....	38
Основни изводи.....	57
Приложения.....	59

Списък на таблиците

Таблица 1. Годишен оборот на фирмите според района, в който упражняват дейност	16
Таблица 2. Райони, в които упражняват дейност фирмите според техния годишен оборот	17
Таблица 3. Разпределение на нуждаещите се от инвестиции фирми и анкетиранни .	19
Таблица 4. Разпределение на нуждаещите се от финансиране за оборотни средства, иновации, експорт и анкетиранни	21
Таблица 5. Разпределение на фирмите, на които е отказано финансиране според причините за това и сектора на тяхната основна дейности	27
Таблица 6. Разпределение на фирмите, на които е отказано финансиране според причините за това и техния годишен оборот	28
Таблица 7. Разпределение на фирмите, на които е отказано финансиране според причините за това и района, в който упражняват дейност	28
Таблица 8. Разпределение на фирмите според размера на необходимо финансиране и района, в който фирмата упражнява основна дейност	29
Таблица 9. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и сектора, в който упражняват основна дейност.....	31
Таблица 10. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и техния годишен оборот.....	32
Таблица 11. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и целите на финансиране	33
Таблица 12. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и източника на финансиране	34
Таблица 13. Разбиране за рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху дейността на фирмите в зависимост от сектора на дейност	40
Таблица 14. Прилагани международно признати стандарти за управление на околната среда в зависимост от сектора на дейност	42
Таблица 15. Поставени цели за намаляване на емисиите, в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци в зависимост от сектора на дейност	44
Таблица 16. Програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия в зависимост от сектора на дейност	46
Таблица 17. Програма за намаляване на отпадъците в зависимост от сектора на дейност	48
Таблица 18. Планове за инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса в зависимост от сектора на дейност	50
Таблица 19. Наличие на фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност в зависимост от сектора на дейност	51

Таблица 20. Разпределение на фирмите според най-подходящ за тях начин за зелен преход и райони на осъществяване на дейност	53
Таблица 21. Разпределение на отговорите за най-подходящ начин за зелен преход по икономическия сектори на фирмите.....	54

Списък на фигурите

Фигура 1. Сектор на основна дейност на фирмите	15
Фигура 2. Разпределение на фирмите според броя на заетите в тях (%)	18
Фигура 3. Продължителност на упражняване на дейност от фирмите	18
Фигура 4. Цели, за които е било нужно финансиране на предприятието през последната година (дял от фирмите в %)	20
Фигура 5. Цели, за които е нужно финансиране на вашето предприятие в момента (дял от фирмите в %)	22
Фигура 6. Източници на финансиране, които използват фирмите (дял от фирмите в %)	23
Фигура 7. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според броя на заетите в тях	24
Фигура 8. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според техния годишен оборот	24
Фигура 9. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според района, в който упражняват основна дейност	25
Фигура 10. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според сектора на основна дейност	25
Фигура 11. Причини за отказ на финансиране на фирмите (дял от фирмите в %)	26
Фигура 12. Дял на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към оперативни програми до момента по сектори на основна дейност	35
Фигура 13. Дял на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към оперативни програми до момента по размер на годишния оборот	36
Фигура 14. Дял на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ и получили такава	37
Фигура 15. Нагласи на фирмите към зеления преход (дял от отговорите в %)	38
Фигура 16. Запознати ли сте с новите регулации за зелен преход?	39
Фигура 17. Разбиране за рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху дейността на фирмите в различните сектори на основна дейност	41
Фигура 18. Прилагани международно признати стандарти за управление на околната среда в различните сектори на основна дейност	43
Фигура 19. Поставени цели за намаляване на емисиите, в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци в различните сектори на основна дейност	45
Фигура 20. Програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия в различните сектори на основна дейност	47
Фигура 21. Програма за намаляване на отпадъците в различните сектори на основна дейност	49

Фигура 22. Планове за инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса в различните сектори на основна дейност	50
Фигура 23. Наличие на фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност в различните сектори на основна дейност	51
Фигура 24. Най-подходящ начин за зелен преход за вашия бизнес (дял от фирмите в %)	52
Фигура 25. Най-полезни мерки за осъществяване на зелен преход на вашия бизнес (дял от фирмите в %)	55
Фигура 26. Продукти, процеси или услуги, които планирате да въведете в следващите 2 години	56

Преамбюл

Този документ представлява доклад, създаден във връзка със сключено споразумение за сътрудничество и договор с възложител Българска банка за развитие (ББР) и изпълнител Национален статистически институт (НСИ).

В доклада са използвани данни от специално проведено проучване през м. октомври и ноември 2022 г., по поръчка на ББР. В най-общ план, целта на доклада е да се дефинира актуално мястото на ББР в макроикономическия контекст.

Увод

Основни акценти

След преминаването на кризата от COVID-19, при условия на висока несигурност и глобални очаквания за икономическо забавяне, малките и средни предприятия (МСП) се намират в трудна среда и навлизат в етап на множество кризи.

Преките и косвени ефекти от регистрираното забавяне при световните вериги за доставки, причинено от разпространението на COVID-19, войната в Украйна, нарасналите цени на енергоносителите, предизвикателствата пред паричната и фискалната политика и опасенията за световна рецесия са само част от поликризите, през които предприятията преминават.

С оглед решаване на неизвестните пред волатилността на цените на енергийните ресурси на международните пазари и свързаната с тях динамика при инфлацията, МСП все повече обръщат внимание на възможността от промяна на бизнес поведението и моделите си, в контекста на адаптирането към алтернативни енергийни източници, спестяване на енергия и по-гладък зелен преход. Някои от основните акценти от резултатите от анкетното проучване показват точно такива тенденции.

В този контекст проведеното проучване показва, че търсенето на финансиране, насочено към енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) от страна на фирмите се увеличава. Близко 55% от анкетираните заявяват необходимост от финансиране за енергийна ефективност и ВЕИ към момента, в сравнение с преди година, когато най-значима нужда от финансиране фирмите са изпитвали за инвестиции – 58,4% от анкетираните, а на второ място е било търсенето на финансиране за енергийна ефективност и ВЕИ.

Освен това проведеното проучване показва, че интересът към финансиране на иновации към настоящия момент бележи силно увеличение в сравнение със заявената необходимост за това през последната година. Делът на заинтересованите фирми се е покачил с 15 процентни пункта, или два пъти, до 30,2%.

Повече от половината от анкетираните фирми смятат, че въвеждането на енергийна ефективност е най-подходящият начин за зелен преход на техния бизнес, следвано от обновяване на машините и съоръженията.

Като най-полезна мярка за осъществяване на зелен преход на техния бизнес фирмите посочват целевите зелени кредити. Повече от половината фирми предпочитат и да се възползват от комбинация от мерки, към които попадат получаването на допълнителна информация и консултации.

Актуалност на изследването

Българската банка за развитие (ББР) трансформира своя бизнес модел и във всеки един момент се стреми да отговори по най-добрия начин на търсенето на финансиране от страна на малките и средните предприятия (МСП) в страната. ББР си поставя за цел да увеличи приноса на дейността си и ефекта за икономическата дейност на МСП. Поради тази причина е изключително важно да се проследява периодично какво е търсенето на кредитите от малките и средни предприятия в страната, както и източниците на финансиране, инвестиционната активност, какви са настроенята и подготовката на бизнеса за т.нар. зелен преход.

Основната цел на проучването е да се изследват нуждите, възможностите и ограниченията пред бизнеса за достъпа до финансиране и изследване на инвестиционната готовност и нагласа на МСП по темата за зеления преход. Реализацията на тази цел ще подпомогне ББР да извърши последваща актуализация и дефиниране на нови цели и сектори за финансиране.

За постигането на основната цел са изпълнени следните **задачи**:

1. Разработен е цялостен инструментариум на изследването, който се прилага периодично, с цел проследяване на тенденциите при нуждите, възможностите и ограниченията пред бизнеса за достъпа до финансиране в страната.
2. Извършено е пилотно проучване, с което е тествано по какъв начин може да се реализира разработеният инструментариум. За целта е тествана анкетната карта сред мениджъри на малки и средни предприятия (МСП), както и експерти в областта, за това дали въпросите са зададени достатъчно ясно, съществуват ли евентуални пропуски в отговорите, каква е визуализацията на анкетната карта онлайн, включително дали може да се попълва от различни устройства, в т.ч. компютри, планшети, смарт телефони и пр.
3. Утвърдени са каналите за комуникация и контакт с малките и средни предприятия в страна, чрез които е осъществено проучването. За целта освен клиентите на ББР, като партньори за разпространението на анкетата и достъп до мениджърите се включиха Националният статистически институт, Асоциацията на банките в България, Министерство на иновациите и растежа, Изпълнителната агенция за насърчване на малките и средни предприятия, Българска търговско-промишлена палата, Асоциация на индустриалния капитал в България, Съюз за стопанска инициатива и други.
4. Извършено е същинското проучване, чрез използване на онлайн платформа за събиране на данни – SurveyMonkey. Анкетирането е извършено през периода октомври – ноември 2022 г. сред мениджъри на 573 предприятия в

страната. Тъй като анкетирването е извършено онлайн, в проучването няма разходи за събиране на информацията.

5. Извършена е обработка на събраните данни и анализ на получената информация, а обобщените резултати са представени в настоящия доклад.

В резултат от извършеното проучване се очаква да бъдат постигнати следните ползи за пазара на банков кредит, в частност за ББР:

- Да се разполага с необходимите данни за актуална оценка и разбиране на нуждите, възможностите и ограниченията пред бизнеса за инвестиции и вземане на решения за привличане на инвестиционно и/или обратно финансиране;
- Да подпомогне ББР при извършване на последваща актуализация и дефиниране на нови цели и сектори за финансиране; калибриране на нови програми и мандати;
- Да е проучена степента на информираност на бизнеса по въпроси за зеления преход като подготовка за изцяло нова роля на банките, в частност на ББР, в помощ на бизнеса;
- Да се засили диалогът с бизнеса, като установи актуалните бариери и дефицити на пазара на финансиране на МСП.

Обект на изследването са всички предприятия в страната, с акцент върху малките и средни предприятия.

Обхватът на изследването включва основните елементи на финансиране, структурата на източниците и затрудненията при намиране на кредит от страна на предприятията. На преден план се поставят представителите на малкия и среден бизнес поради значимостта им за националната икономика.

Дългосрочната цел, която си поставя ББР чрез това проучване е, чрез регулярен анализ на пазарното търсене и несъвършенства, да бъде очертана подходяща подкрепа за успеха, повишаване на конкурентоспособността, иновативността и устойчивостта на МСП. Анализът на затрудненията на МСП за финансиране на текущи и инвестиционни дейности е ключов за създаване на по-усъвършенствани и целеви продукти и инструменти, които да минимизират рисковете още на етап структуриране на сделката и да повишат достъпа до кредитиране. Ясното идентифициране на проблемите, вижданията на фирмите за заплахите и рисковете пред бизнеса, е първа крачка към по-добро и резултатно продуктово моделиране, както за банката като директен кредитор, така и за условията по финансови схеми за споделяне на риска чрез търговските банки – партньори.

Методология на проучването

Проучването на нуждата от финансиране на МСП, които са настоящи или потенциални клиенти на ББР, е анкетно проучване, проведено сред мениджъри на фирми, опериращи на територията на страната. Целта на това проучване е да се събере актуална информация за нуждите, възможностите и ограниченията пред бизнеса за достъпа до финансиране и получаване на достатъчно финансиране за инвестиции, както и вземане на решения за привличане на инвестиционно и/или обратно финансиране, като в същото време предоставя възможност да се събере и допълнителна информация по актуална тема, засягаща банковия пазар, в частност – ББР.

За постигането на тази цел е разработена онлайн анкетна карта (въпросник), включваща следните три основни модула:

1. Първият модул се отнася до т.нар. демографски характеристики на предприятията – икономическия сектор, в който оперират, къде упражняват основната си дейност, големина на предприятията, измерена чрез броя на заетите лица, какъв е техният годишен оборот, от колко години упражняват тяхната дейност. Тези въпроси се използват от една страна като контролни, за да се установи дали структурата на събраната чрез извадка информация възпроизвежда основните характеристики на предприятията в страната, а от друга страна тази информация позволява да се търси сечение с някои основни въпроси, които са включени в анкетата.
2. Вторият модул е основен и чрез него се събират данни, отнасящи се до това какво е търсенето на кредити от предприятията в страната, както и източниците на финансиране и инвестиционната активност. Включва също така важни въпроси от типа на: дали предприятието е имало нужда от финансиране, от къде си осигуряват необходимото финансиране, ако е кандидатствало, но му е отказано финансиране на предприятието, какви са причините за този отказ, както и в какъв размер не финансирането, от което те се нуждаят. Друга важна информация, която се събира чрез този модул от анкетната карта, е дали са кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към някои от оперативните програми, както и дали са получавали финансиране по тези програми.
3. Третият модул е посветен на актуална тема, свързана с изследване на настроенията и подготовката на бизнеса за т.нар. зелен преход. Чрез него се изследва доколко мениджърите са запознати със зеления преход и какви са техните нагласи, както и откъде си набавят необходимата информация по темата. Събрана е информация дали мениджърите разбират рисковете свързани с климата, които биха имали съществено въздействие върху дейността на техните фирми, дали имат фирмена стратегия и международно

признати стандарти за управление на околната среда, имат ли програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност, планират ли инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ и други.

Анкетната карта е разработена в онлайн вариант, който е достъпен на следния адрес <https://www.surveymonkey.com/r/WX8JR9M>, както и е включен като приложение към доклада. Онлайн анкетната карта има следните основни предимства:

- ✓ Позволява за сравнително кратко време да бъдат събрани достатъчно на брой анкети.
- ✓ Няма разходи за събиране на информацията на терен, тъй като респондентите сами попълват анкетата и няма нужда да бъдат наемани анкетъори.
- ✓ Мениджърите самостоятелно тълкуват въпросите и дават своите отговори, без да съществува риск от внушения или изкривяване на събраната информация.
- ✓ Анкетата дава гъвкавост по отношение на времето на попълване, тъй като позволява това да става в удобно за респондентите време, което е важно, като се има предвид, че мениджърите не разполагат с много свободно време.
- ✓ Онлайн анкетата позволява ежедневно да бъде проследен процесът на попълване на анкетата, както и улеснява процеса по последващата обработка на информацията.

Онлайн проучването позволява да се използват паралелно различни канали за достъп до мениджърите на предприятията, които от една страна могат да попълват по едно и също време анкетата, а от друга страна може да бъде проследена работата на всеки един канал, включително брой попълнени анкети за всеки ден.

Разработени са няколко канала за комуникация и контакт с малките и средни предприятия в страна, чрез които е осъществено проучването. Те включват както клиентите на ББР, така също и някои партньори, които осигуриха разпространението на анкетата и достъп до мениджърите, като следва: Национален статистически институт, Асоциация на банките в България, Министерство на иновациите и растежа, Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средни предприятия, Българска търговско-промишлена палата, Асоциация на индустриалния капитал в България, Съюз за стопанска инициатива и други. Тези канали могат да бъдат ползвани и в бъдеще, при следващите евентуални подобни проучвания.

Използваната онлайн платформа за събиране на данни е SurveyMonkey, която е световно утвърден лидер в онлайн анкетирането. Изцяло е гарантирана анонимността на участниците в изследването, като в доклада са публикувани само обобщени данни.

Работата на терен, свързана с процеса на попълване на анкетите, е изпълнена в рамките на 3 месеца (октомври, ноември и декември), като в проучването се включиха мениджъри на 573 предприятия в страната.

Обработката на данните е извършена чрез използването на специализиран статистически софтуер IBM SPSS v.27 и включва следните основни характеристики: едномерни честотни разпределения, средни величини (средна аритметична и медиана), крос-таблици между основни признаци, а резултатите са визуализирани в доклада чрез таблици и фигури.

Настоящото проучване се осъществява по инициатива на ББР чрез Националния статистически институт. То дава основа, чрез която да бъде проследено от една страна какви са нуждите, възможностите и ограниченията пред бизнеса за достъпа до финансиране, а от друга страна да бъде изследвана всяка актуална тема, засягаща дейността на ББР. В случая, резултатите от анкетното проучване служат за анализиране на нагласите на мениджърите на МСП за т.нар. „зелен преход“.

За да се гарантира качеството на получения продукт, в резултат на анкетното проучване на нуждата от финансиране на МСП, които са настоящи или потенциални клиенти на ББР, са следвани принципите, заложи в Кодекса на европейската статистическа практика. По-специално, качеството на получения продукт се гарантира по следните показатели, както следва:

Актуалност на проучването. Проучването се извършва, за да подпомогне ББР в дейността по целево финансиране на МСП чрез специални програми, насочени към т.нар. „зелен преход“, а събраните данни са съвсем актуални. В този смисъл проучването е актуално.

Точност и надеждност на информацията. Събраната информация включва сравнително голяма извадка за такъв тип бизнес проучвания, като анкетата е попълнена от 573 мениджъри на предприятия в страната. Онлайн платформата за събиране и специализираният софтуер за обработка на информацията гарантират получаването на резултати с минимален риск за грешки.

Обоснована е използваната методология и са подбрани подходящи статистически процедури, които гарантират получаването на крайния продукт с високо качество. Чрез извършено пилотно проучване е тествана самата методология.

Разходите за извършване на проучването са минимални, тъй като няма разходи за анкетиране. В този смисъл, проучването е извършено с минимални ресурси, което позволява да има и висока ефикасност.

В доклада са публикувани само обобщени данни, а индивидуалните отговори на респондентите са анонимни, с което е постигната напълно статистическата поверителност и защита на данните. Относителният дял на мениджърите от големи предприятия със заети над 250 човека е минимален (2,5%), като това не променя резултатите, тъй като годишният оборот (приходите от продажби за 2021 г.) е установен в 4 групи – съответно до 1 млн. лв., между 1 и 4 млн. лв., между 4 и 20 млн. лв. и над 20 млн. лв.

Достъпност и яснота на информацията. Резултатите от проучването са публикувани в таблици и фигури, както и са анализирани техните стойности. За постигането на целта са използвани подходящи методи, без да е необходимо включването на прекалено сложни формули и индикатори.

Съпоставимост на информацията. Отговорите на отделните респонденти са съпоставими, тъй като те са събрани по единна методология и по едно и също време (или максимално близо във времето, в рамките на две седмици). Освен това при следващо подобно изследване и използване на тази методология, информацията от двете изследвания биха могли да бъдат съпоставени.

За постигането на обективност, безпристрастност и професионална независимост на получените и публикувани в настоящия доклад данни и информация, ББР ангажира НСИ във всички етапи от реализацията на проучването на нуждата от финансиране на МСП.

Анализ на резултатите от проучването

Анализът на резултатите от изследването за нуждите на финансиране на настоящи и потенциални клиенти на ББР е проведен в 3 аспекта, а именно: демография на клиентите; финансирането на фирмите, включени в проучването; дейности на фирмите в посока „зеления преход“ и свързаната с това нужда от финансиране. Общият брой участници в изследването е 573 фирми.

Демографски характеристики на фирмите, участвали в проучването

Най-голям дял от фирмите, участващи в проучването, развиват основна дейност в търговията и преработващата промишленост, съответно – 23,7% и 22,4% (фиг. 1). Значителен е и дялът на фирмите, работещи в сектора на строителството (9,2%). Най-малък е дялът на фирмите от добивната промишленост (0,2%), но трябва да се вземе под внимание, че броят на тези фирми в страната е твърде малък, като в същото време тяхната дейност е с голям капацитет.

Фигура 1. Сектор на основна дейност на фирмите

Почти една четвърт от фирмите упражняват дейност в столицата (23,4%), докато най-слабо са представени фирмите в Северозападния район (7,3%) (табл. 1). Значителна част от фирмите имат дейност в повече от един район на страната (13,6%). Най-голям дял от фирмите с годишен оборот под 1 млн. лв. за 2021 г. развиват дейност в София-град. Фирмите с годишен оборот между 1 и 4 млн. лв. за 2021 г. упражняват дейност предимно в столицата или в повече от един район. Дейността на големите фирми с годишен оборот между 4 и 20 млн. лв. за 2021 г. отново е предимно в столицата или в повече от един район на страната. Другата значима локация на дейността на тези фирми е Южен централен район, където почти

15% от тях развиват своята дейност. Най-големите фирми с годишен оборот над 20 млн. лв. за 2021 г. очаквано разпростират дейността си предимно в повече от един район на страната – такива са почти 31% от наблюдаваните фирми. Предпочитани райони от тези фирми са Южен централен район, Североизточен район и София-град. Най-малък е дялът на фирмите с такъв капацитет в Северозападен район.

Таблица 1. Годишен оборот на фирмите според района, в който упражняват дейност

В кой район упражнява дейност Вашето предприятие?	Какъв е годишният Ви оборот (приходите от продажби) за 2021 г.?				Общо
	По-малък от 1 млн. лв.	Между 1 и 4 млн. лв.	Между 4 и 20 млн. лв.	Над 20 млн. лв.	
В повече от един	8,2%	17,1%	20,2%	30,6%	13,6%
Северозападен район	9,8%	5,0%	3,6%	2,8%	7,3%
Северен централен район	6,9%	8,6%	9,5%	5,6%	7,6%
Североизточен район	13,1%	12,9%	10,7%	16,7%	12,9%
Югоизточен район	8,5%	10,7%	7,1%	5,6%	8,7%
Югозападен район	13,4%	13,6%	4,8%	8,3%	11,9%
Южен централен район	13,4%	13,6%	19,0%	19,4%	14,7%
София-град	26,6%	18,6%	25,0%	11,1%	23,4%
Общо	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Забележка: Дяловете са в рамките на размера на годишния оборот

Фирмите с годишен оборот над 1 млн. лв., съставляват 54% от участвалите в анкетата (табл. 2). Те са преобладаващата част от фирмите, които развиват дейност в повече от един район на страната и почти половината от фирмите в Южен централен район и Северен централен район. Също така, от резултатите е видно, че по-големите фирми осъществяват дейност в източната част на страната – Североизточен и Югоизточен район, както и в Южен централен район. Тази тенденция може да се свърже с близостта на Черно море и по-големите възможности за излаз на фирмите към външните пазари, както и разширяването на индустриалните зони в тези райони.

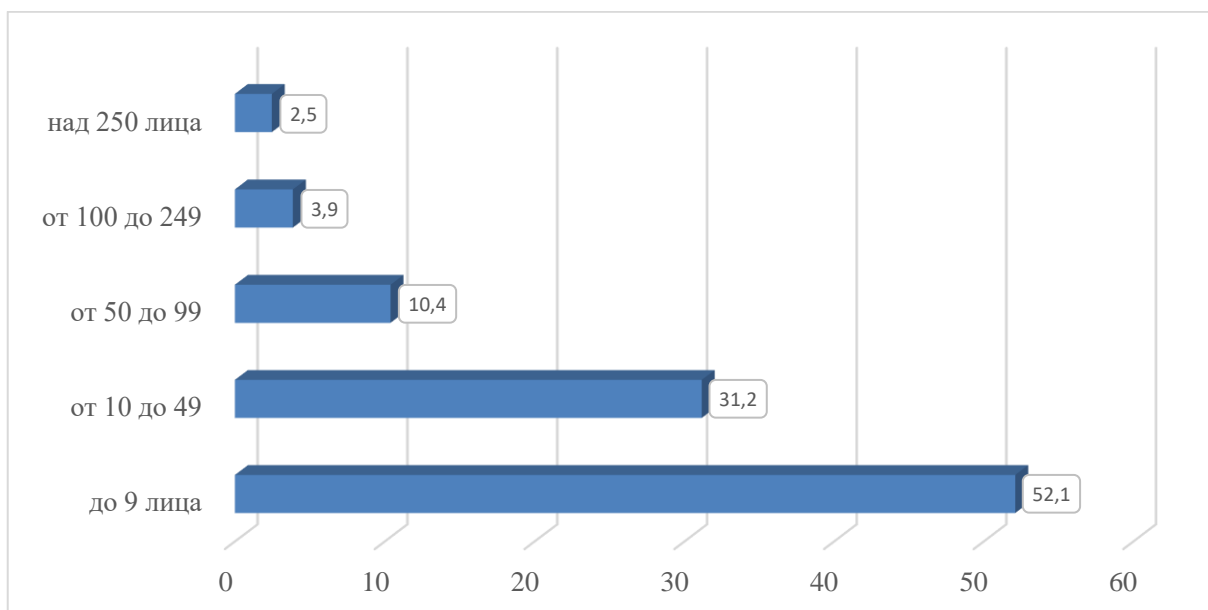
Таблица 2. Райони, в които упражняват дейност фирмите според техния годишен оборот

В кой район упражнява дейност Вашето предприятие?	Какъв е годишният Ви оборот (приходите от продажби) за 2021 г.?				Общо
	По-малък от 1 млн. лв.	Между 1 и 4 млн. лв.	Между 4 и 20 млн. лв.	Над 20 млн. лв.	
В повече от един	32,5%	31,2%	22,1%	14,3%	100,0%
Северозападен район	73,2%	17,1%	7,3%	2,4%	100,0%
Северен централен район	48,8%	27,9%	18,6%	4,7%	100,0%
Североизточен район	54,8%	24,7%	12,3%	8,2%	100,0%
Югоизточен район	53,1%	30,6%	12,2%	4,1%	100,0%
Югозападен район	61,2%	28,4%	6,0%	4,5%	100,0%
Южен централен район	49,4%	22,9%	19,3%	8,4%	100,0%
София-град	61,4%	19,7%	15,9%	3,0%	100,0%
Общо	54,0%	24,8%	14,9%	6,4%	100,0%

Забележка: Дяловете са в рамките на отделните райони

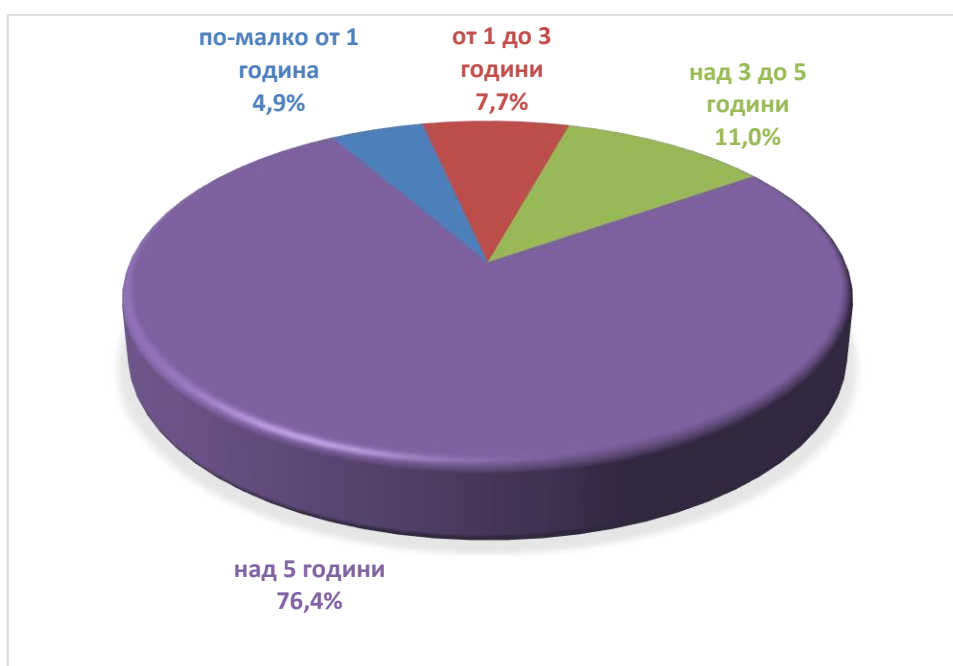
Повече от половината от фирмите (52,1%) имат до 9 заети, а 83,3% са с до 50 заети (фиг. 2). Съгласно критерия брой заети, почти всички от анкетираните фирми могат да бъдат разглеждани в групата на малките и средни предприятия, тъй като 97,5% от тях имат под 250 заети лица.

Фигура 2. Разпределение на фирмите според броя на заетите в тях (%)

По-голямата част от фирмите, включени в проучването, упражняват дейността си повече от 5 години (фиг. 3). Те съставляват 76,4% от всички анкетирани фирми. Само 4,9% от фирмите са млади, стартирали своята дейност преди по-малко от година.

Фигура 3. Продължителност на упражняване на дейност от фирмите

Финансиране на фирмите

Най-значимата нужда от финансиране през последната година фирмите са изпитвали за инвестиции – 58,4% от анкетираните (фиг. 4). Това е обяснимо, като се вземе предвид състоянието на икономическата среда, нивата на лихвените проценти, в контекста на растящите цени на енергията, суровините и материалите. Това съществено се отразява особено на преработващата промишленост и търговията.

Таблица 3. Разпределение на нуждаещите се от инвестиции фирми и анкетираните

Сектор	Дял на нуждаещите се от инвестиции фирми	Дял на анкетираните фирми
Селско, горско и рибно стопанство	9,4%	7,4%
Добивна промишленост	0,0%	0,2%
Преработваща промишленост	16,8%	14,0%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	3,3%	2,7%
Строителство	7,8%	9,2%
Търговия, онлайн търговия	18,0%	21,6%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	7,4%	6,5%
Хотелиерство и ресторантьорство	7,4%	4,4%
Информационни технологии	4,9%	5,1%
Финансови и застрахователни дейности	0,4%	3,4%
Операции с недвижими имоти	1,2%	1,1%
Култура, развлечения	0,8%	0,9%
Други	22,5%	23,7%
Общо	100,0%	100,0%

Най-голям дял на нуждаещите се от инвестиции фирми са в сектора на търговията (18%), но там са и най-много от фирмите (21,6%). На второ място е сектора на преработващата промишленост, като 16,8% от нуждаещите се от инвестиции фирма са в този сектор, като анкетираните са 14%. Това означава, че в този сектор има голяма нужда от инвестиции.

Фигура 4. Цели, за които е било нужно финансиране на предприятието през последната година (дял от фирмите в %)

На второ място през последната година е било търсенето на финансиране от страна на фирмите за енергийна ефективност и ВЕИ – 43,5% от анкетираните фирми са посочили такава необходимост. Значителна част от фирмите са имали нужда от финансиране, за да въведат иновации в дейността си, за оборотни средства или за износ. Много малък е дялът на фирмите, които са изпитвали нужда от финансиране за осъществяване на нещо друго – това са 5,4% от анкетираните фирми. За 2,3% от анкетираните не е имало необходимост от външно финансиране за осъществяване на тяхната дейност. Приблизително толкова (2,4% от анкетираните) са посочили, че им е отказано кредитиране.

Таблица 4. Разпределение на нуждаещите се от финансиране за оборотни средства, иновации, експорт и анкетираните фирми

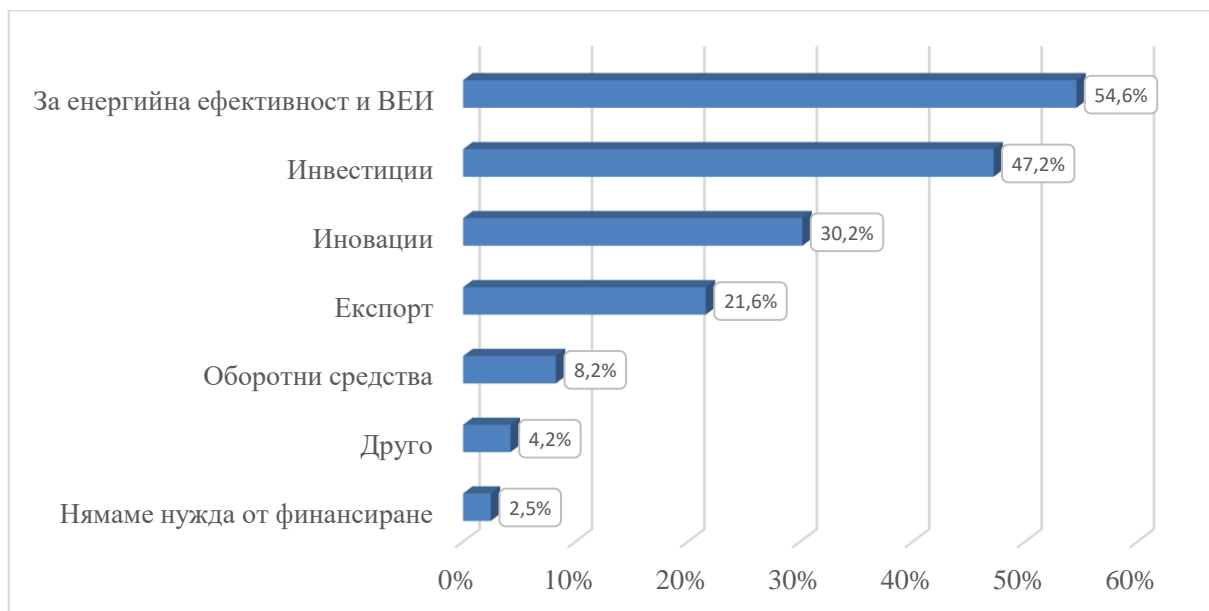
Сектор	Дял на нуждаещите се от оборотни средства	Дял на нуждаещите се от средства за иновации	Дял на нуждаещите се от средства за експорт	Дял на анкетираните фирми
Селско, горско и рибно стопанство	9,1%	3,8%	7,1%	7,6%
Добивна промишленост	0,3%	0,0%	0,0%	0,2%
Преработваща промишленост	20,1%	30,0%	42,9%	22,4%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	0,0%	1,3%	0,0%	2,7%
Строителство	12,2%	2,5%	0,0%	9,2%
Търговия, онлайн търговия	29,5%	15,0%	21,4%	23,7%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	7,6%	5,0%	0,0%	6,7%
Хотелиерство и ресторантьорство	5,5%	6,3%	0,0%	5,1%
Информационни технологии	4,6%	11,3%	14,3%	5,1%
Финансови и застрахователни дейности	1,8%	3,8%	0,0%	3,4%
Операции с недвижими имоти	0,6%	2,5%	0,0%	1,1%
Култура, развлечения	0,6%	2,5%	7,1%	1,4%
Други	8,2%	16,3%	7,1%	11,5%
Общо	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Може да се направи извода, че в сектора на търговията най-много се нуждаят от оборотни средства. В преработващата промишленост най-вече се нуждаят от средства за експорт и иновации.

Определена разлика по отношение на необходимостта от финансиране, която изпитват фирмите към момента, се наблюдава въз основа на резултатите от анкетата (фиг. 5). Значително по-малък е дялът на фирмите, които имат нужда от финансиране

за оборотни средства към момента в сравнение с изминалата година. В строителството се нуждаят от оборотни средства. В информационните технологии се нуждаят от средства за иновации и експорт.

Фигура 5. Цели, за които е нужно финансиране на вашето предприятие в момента (дял от фирмите в %)

Наблюдава се увеличение на търсенето на финансиране, насочено към енергийна ефективност и ВЕИ от страна на фирмите – с около 10 процентни пункта нараства дялът на анкетираните, посочили такава необходимост, спрямо необходимостта от преди година (при сравнение на дела на отговорилите на фиг. 5 с фиг. 4). Близко 55% от анкетираните заявяват необходимост от финансиране за енергийна ефективност и ВЕИ към момента. Това е и целта с най-голям дял, спрямо другите възможности.

Интересът към външно финансиране на иновации към настоящия момент бележи силно увеличение в сравнение с последната година – от два пъти, или с 15 процентни пункта, се е покачил дялът на заинтересованите фирми до 30,2%.

Прави впечатление, че намалява търсенето на финансиране с цел инвестиции – до 54,6% към момента, при 58,4% индикативно търсене, заявено от фирмите преди година. Дялът на фирмите, които не изпитват към момента необходимост от финансиране на тяхната дейност в една или друга посока, на практика остава без изменение.

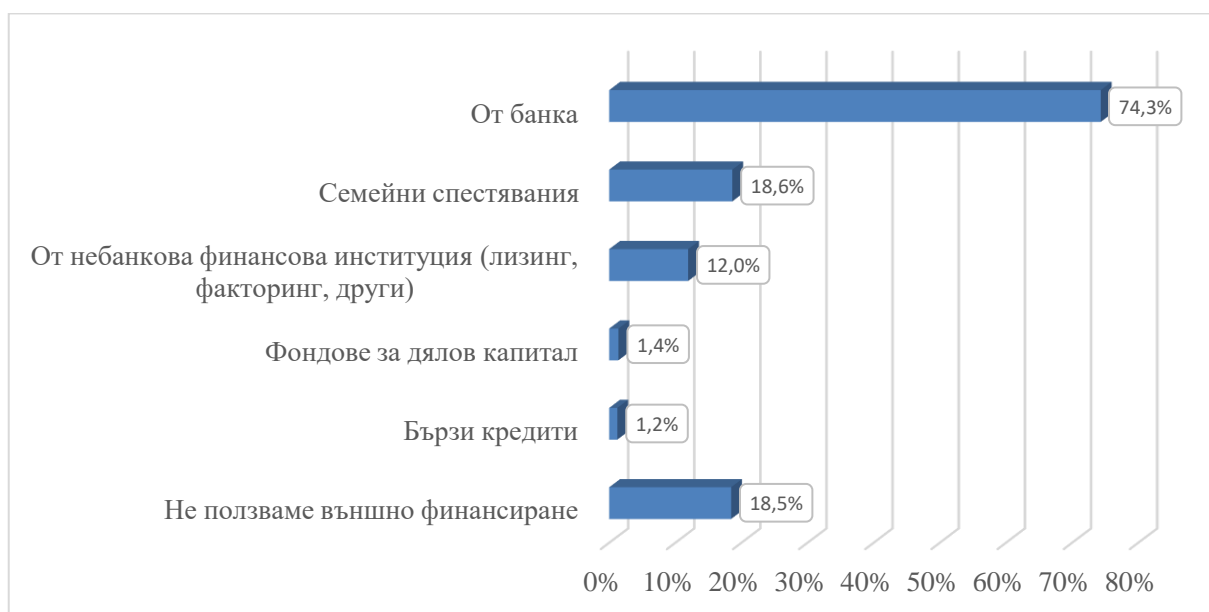
Резултатите показват, че нараства дялът на фирмите, които към момента изпитват нужда от кредитиране за енергийна ефективност и ВЕИ и иновации, за да осъществяват дейността си. Разбира се, има отчетливи причини за тази тенденция. Усложнената икономическа и бизнес среда, постоянното нарастване на цените на

енергийните продукти, динамиката на пазарите и перспективите пред лихвените проценти оказват негативно влияние върху бизнеса, неговата сигурност, стремеж към развитие, разширяване и обновяване, вкл. с цел по-малка зависимост от традиционните енергийни ресурси и приспособяване към зеления преход.

Повече от две трети от анкетираните фирми (74,3%) посочват като основен източник на финансиране кредитирането от банките (фиг. 6). Доста по-ограничена част от фирмите разчитат на семейни спестявания (18,6% от анкетираните) или на небанкови институции като лизинг, факторинг и други (12% от анкетираните). Само 1,4% от анкетираните са посочили, че използват услугите на фондове за дялов капитал, а 1,2% разчитат на бързи кредити.

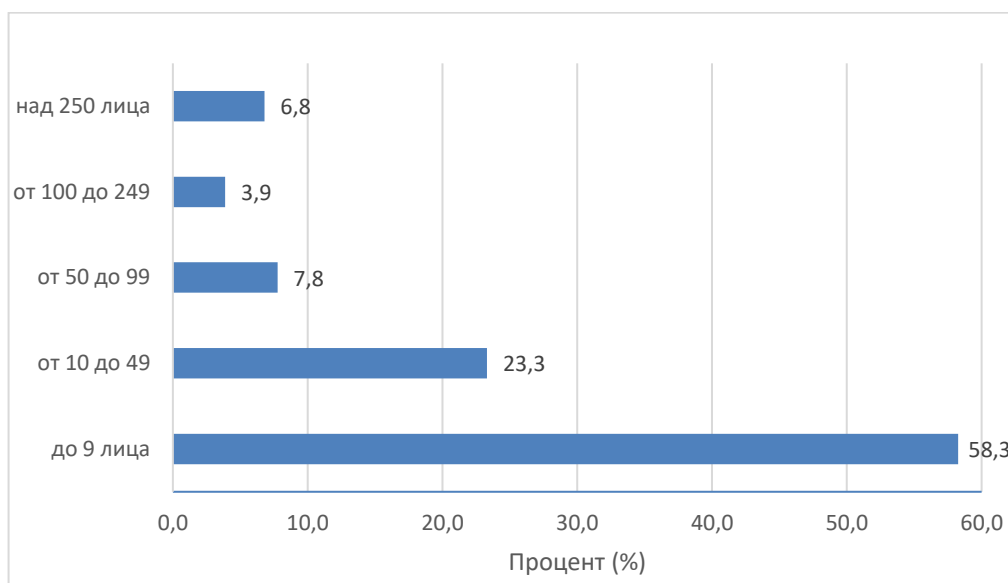
В сравнение с предходното проучване, осигуряването на финансиране чрез банкови кредити нараства осезаемо, докато дялът на семейните спестявания намалява.

Фигура 6. Източници на финансиране, които използват фирмите (дял от фирмите в %)

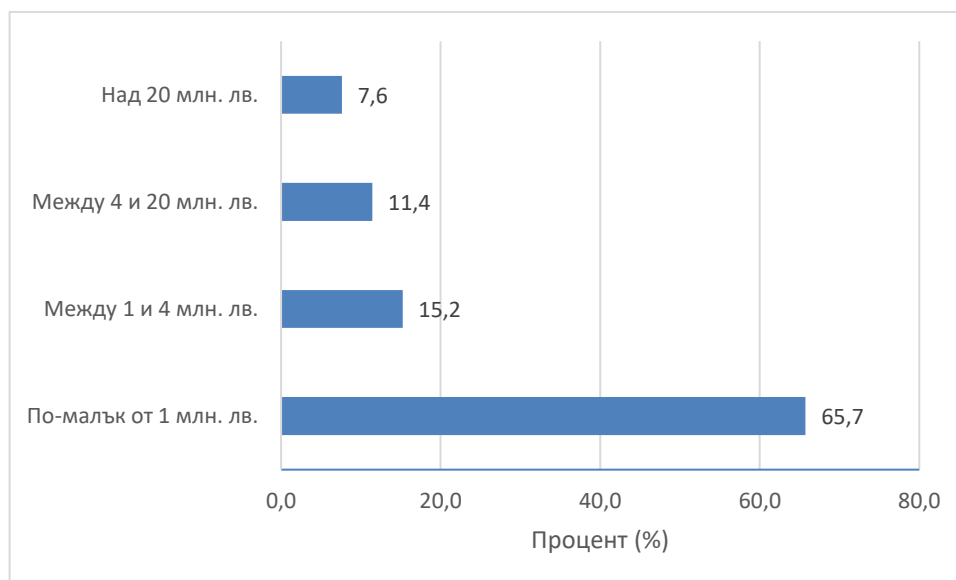

Резултатите показват, че 18,5% от анкетираните не използват външно финансиране за осъществяване на своята дейност. Както може да се види на фиг.7 това са предимно малки фирми, като 58,3% са с до 9 заети в тях. Само 18,5% от фирмите, които не използват външно финансиране, имат над 50 заети. Почти 2/3 от фирмите (65,7%) имат годишен оборот за 2021 год. до 1 млн.лв. и само 7,6% са с годишен оборот над 20 млн.лв. (фиг.8).

Фигура 7. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според броя на заетите в тях

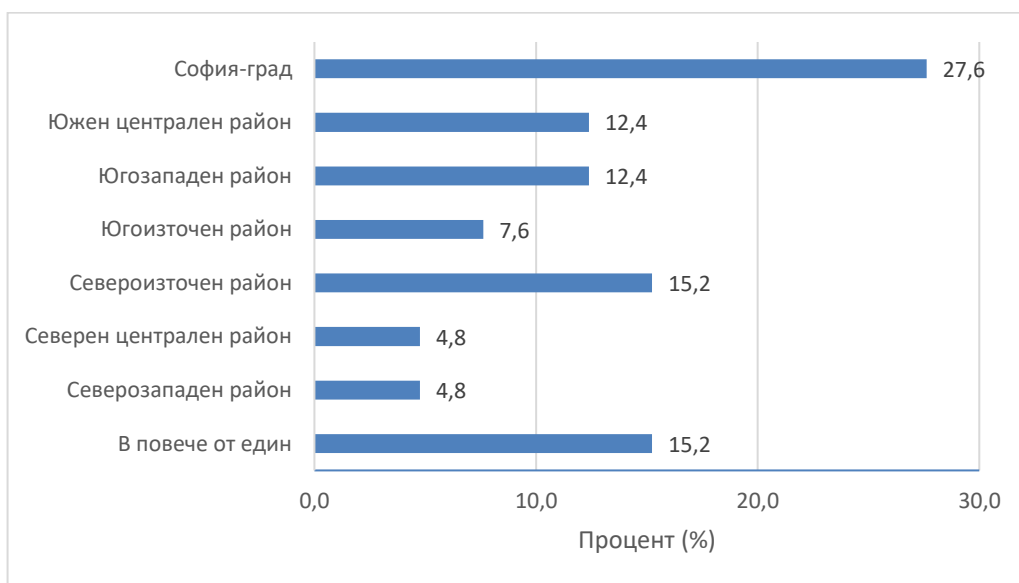

Фигура 8. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според техния годишен оборот

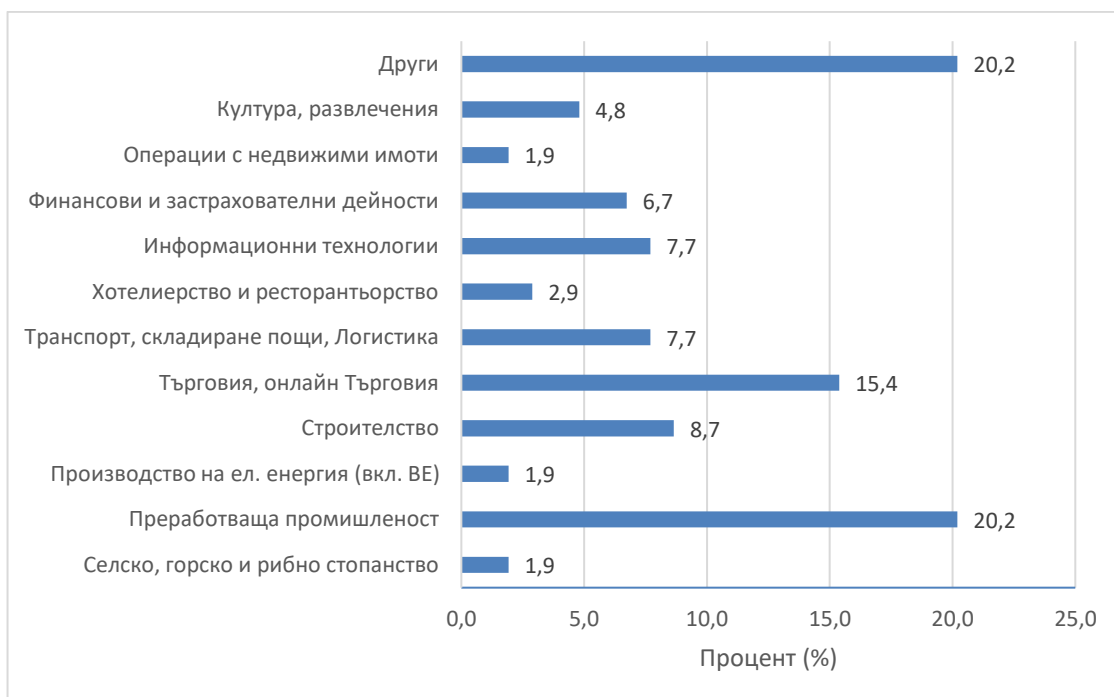
Най-голям дял от фирмите (27,6%), които не използват външно финансиране, осъществяват основната си дейност в София-град (фиг.9). С близо 10% са по-малки дяловете на фирмите опериращи основно в Североизточен район или в повече от един райони на страната. Най-малък дял фирми, които не използват външно финансиране, оперират в Северен централен и Северозападен район.

Фигура 9. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според района, в който упражняват основна дейност

Една пета от фирмите, не използващи външно финансиране, са в преработващата промишленост (фиг.10). Също толкова са и тези, чиято дейност е в други сектори, извън изброените. Най-малък дял от тези фирми (1,9%) работят в селското, горското и рибното стопанство, производството на ел. енергия и ВЕ и в областта на недвижимите имоти.

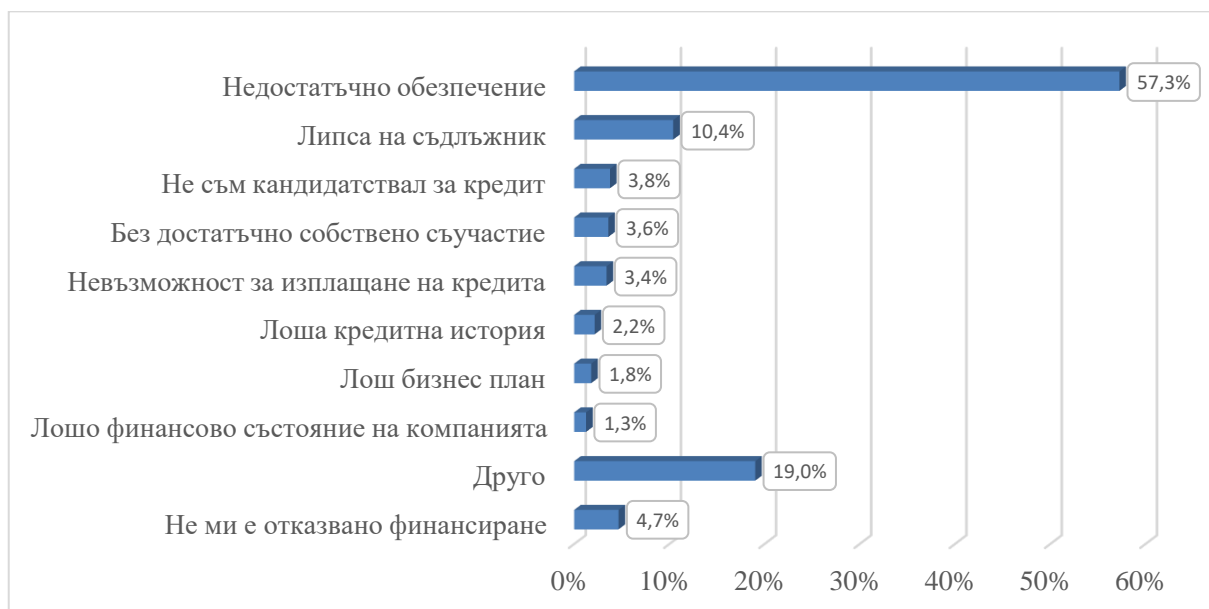
Фигура 10. Разпределение на фирмите, които не използват външно финансиране, според сектора на основна дейност

От резултатите става ясно, че само 3,8% от анкетираните фирми не са кандидатствали за кредитиране на дейността си (фиг. 11). От тези, които са кандидатствали за кредит и са получили отказ, като водеща причина посочват недостатъчното обезпечение на фирмите – 57,3% от анкетираните посочват тази причина. На второ място като причина за отказ на финансиране фирмите посочват липсата на съдлъжник (10,4%) и недостатъчно собствено съучастие (3,6% от анкетираните), следвани от невъзможност да изплащат кредита си (3,4% от анкетираните). Най-малко фирми са получили отказ от финансиране поради лошо финансово състояние (1,3%) и лош бизнес план (1,8%). Други причини посочват 19% от анкетираните мениджъри на фирми.

В сравнение с предходната анкета, дялът на отказите поради недостатъчно обезпечение и лош бизнес план се увеличават, докато дялът на другите причини за откази намаляват.

Фигура 11. Причини за отказ на финансиране на фирмите (дял от фирмите в %)

На табл. 5 може да се проследи в кои сектори са фирмите, на които е отказано финансиране в зависимост от причината за това. От фирмите, на които е отказано кредитиране поради недостатъчно обезпечение, най-голям дял са в търговията (21,8%) и в преработващата промишленост (14,5%). Това са предимно фирми с годишен оборот за 2021 г. до 1 млн.лв. – 59,6% (табл. 6). Най-малък е дялът на тези фирми с годишен оборот над 20 млн.лв. Най-голям дял от тези фирми осъществяват дейност в София-град (28,8%), следвани от фирмите в Южен централен район (19,2%) (табл. 7). Най-малък дял от тези фирми има в Североизточен и Северозападен район.

Таблица 5. Разпределение на фирмите, на които е отказано финансиране според причините за това и сектора на тяхната основна дейности

Сектор на основна дейност	Ако сте кандидатствали и Ви е отказано финансиране, каква е била причината?			
	Недостатъчно обезпечение	Липса на съдлъжник	Без достатъчно собствено съучастие	Невъзможност за изплащане на кредита
Селско, горско и рибно стопанство	9,1%	0,0%	10,5%	14,3%
Добивна промишленост	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Преработваща промишленост	14,5%	15,0%	26,3%	14,3%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	3,6%	5,0%	0,0%	14,3%
Строителство	9,1%	15,0%	5,3%	14,3%
Търговия, онлайн Търговия	21,8%	10,0%	15,8%	14,3%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	7,3%	10,0%	5,3%	0,0%
Хотелиерство и ресторантьорство	9,1%	10,0%	5,3%	0,0%
Информационни технологии	3,6%	0,0%	0,0%	14,3%
Финансови и застрахователни дейности	5,5%	0,0%	10,5%	0,0%
Култура, развлечения	5,5%	10,0%	5,3%	0,0%
Други	9,1%	25,0%	15,8%	14,3%

Забележка: дяловете са изчислени в рамките на всяка отделна причина

Предимно на фирми от преработващата промишленост и строителството е отказано финансиране поради липса на съдлъжник (табл. 5). Липсата на съдлъжник не е била причина за отказ на финансиране на фирми от селско, горско и рибно стопанство, от добивната промишленост, информационни технологии и финансова и застрахователна дейност. И тук делът на малките фирми с годишен оборот за 2021 г. под 1 млн.лв. е най-голям (65%), а само 5% от тези фирми са с годишен оборот над 20 млн.лв. (табл. 6). Най-голяма част от тези фирми оперират в София-град (40%), следвани от фирмите в Южен централен район (20%) (табл. 7).

Таблица 6. Разпределение на фирмите, на които е отказано финансиране според причините за това и техния годишен оборот

Годишен оборот на фирмата (приходите от продажби) за 2021 г.	Ако сте кандидатствали и Ви е отказано финансиране, каква е била причината?			
	Недостатъчно обезпечение	Липса на съдлъжник	Без достатъчно собствено съучастие	Невъзможност за изплащане на кредита
По-малък от 1 млн. лв.	59,6%	65,0%	57,9%	100,0%
Между 1 и 4 млн. лв.	22,8%	10,0%	26,3%	0,0%
Между 4 и 20 млн. лв.	10,5%	20,0%	10,5%	0,0%
Над 20 млн. лв.	7,0%	5,0%	5,3%	0,0%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на всяка отделна причина

Повече от една четвърт (26,3%) от фирмите, на които е отказано финансиране за недостатъчно собствено участие, са в преработващата промишленост, а 15,8% са в търговията (табл. 5). Почти 58% от тези фирми са малки с годишен оборот до 1 млн.лв. за 2021 г. (табл. 6). Значителна част от фирмите (26,3%) имат годишен оборот между 1 и 4 млн.лв. Голямата част от фирмите, около 74%, осъществяват дейност в София-град (31,6%), Югозападен (21,1%) и Южен централен (21,1%) район (табл. 7). В Североизточен район няма фирми, на които е отказано финансиране поради недостатъчно собствено съфинансиране.

Таблица 7. Разпределение на фирмите, на които е отказано финансиране според причините за това и района, в който упражняват дейност

Район, в който предприятието упражнява дейност	Ако сте кандидатствали и Ви е отказано финансиране, каква е била причината?			
	Недостатъчно обезпечение	Липса на съдлъжник	Без достатъчно собствено съучастие	Невъзможност за изплащане на кредита
Северозападен район	7,7%	5,0%	10,5%	14,3%
Северен централен район	9,6%	10,0%	5,3%	14,3%
Североизточен район	7,7%	5,0%	0,0%	14,3%
Югоизточен район	13,5%	15,0%	10,5%	14,3%
Югозападен район	13,5%	5,0%	21,1%	14,3%
Южен централен район	19,2%	20,0%	21,1%	0,0%
София-град	28,8%	40,0%	31,6%	28,6%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на всяка отделна причина

Отказ за финансиране поради невъзможност да си връщат кредитите са получили фирми от селско, горско и рибно стопанство, преработваща промишленост, производство на ел. енергия (вкл. ВЕ), строителство, търговия и информационни технологии (табл. 5). Всичките фирми са малки, с годишен оборот за 2021 г. до 1 млн.лв. (табл. 6). Най-голямата част от тези фирми осъществяват дейност в София-град, а другите са равномерно разпределени в останалите райони табл. 7). Изключение прави Южен централен район, където няма такива фирми.

Близо половината от анкетираните фирми (48,9%) посочват, че в момента или през следващите няколко месеца ще имат нужда от финансиране в размер до 0,4 млн. лв. (табл. 3). Малко над една пета от фирмите са посочили необходимост от финансиране от 0,4 млн. лв. до 1 млн. лв. От финансиране в границите над 1 млн. лв. до 5 млн. лв. имат необходимост 12,7% от анкетираните предприятия. От финансиране в големи размери над 5 млн. лв. се нуждаят малка част от фирмите – 3,2% от анкетираните са посочили такива нужди. Нужда от външно финансиране не изпитват 12,2% от анкетираните фирми. Най-нисък е дялът на нуждаещите се от финансиране над 10 млн. лв. (0,7%).

Тенденцията за най-голям дял на фирмите, нуждаещи се от кредити до 400 хил. лв. (0,4 млн. лв.), който намалява с увеличаване размерите на кредитите, се наблюдава както общо за страната, така и за отделните райони, със специфично проявление (табл. 7). Районите с най-висок дял на фирми, нуждаещи се от размер на кредита до 400 хил. лв., са Северозападен район и Северен централен район. Този дял остава над 50% в София-град, Югоизточния и Югозападния район. В районите Северен централен, Североизточен, Югоизточен и Югозападен няма фирми, които да са посочили необходимост от финансиране над 10 млн. лв. В останалите райони този дял остава между 1,2 и 2,5%.

Таблица 8. Разпределение на фирмите според размера на необходимо финансиране и района, в който фирмата упражнява основна дейност

Район, в който предприятието упражнява дейност	В случай, че към момента или през следващите няколко месеца се нуждаете от външно финансиране, то в какъв размер е нужното Ви финансиране?					
	до 0,4 млн. лв.	от 0,4 до 1 млн. лв.	от 1 до 5 млн. лв.	от 5 до 10 млн. лв.	над 10 млн. лв.	Нямам нужда от финансиране
В повече от един	41,0%	21,8%	19,2%	3,8%	-	14,1%
Северозападен район	57,5%	20,0%	5,0%	5,0%	2,5%	10,0%

Северен централен район	53,5%	23,3%	11,6%	4,7%	-	7,0%
Североизточен район	46,6%	23,3%	11,0%	2,7%	-	16,4%
Югоизточен район	51,0%	22,4%	10,2%	6,1%	-	10,2%
Югозападен район	50,0%	23,5%	11,8%	1,5%	-	13,2%
Южен централен район	44,6%	26,5%	19,3%	1,2%	1,2%	7,2%
София-град	51,9%	19,5%	9,8%	3,0%	1,5%	14,3%
Общо	48,9%	22,4%	12,7%	3,2%	0,7%	12,2%

Забележка: дяловете са изчислени в рамките на всеки отделен район

Сред фирмите, осъществяващи дейност в повече от един район на страната, приоритетно е също търсене на кредити в размер до 400 хил. лв. – 41% от анкетираните фирми са посочили необходимост от такова финансиране. 21,8% от тази група фирми (упражняващи дейност в повече от един район в страната) се нуждаят от кредити в размер от 400 хил. лв. до 1 млн. лв., а 19,2% са посочили необходимост от кредитиране в размер от 1 млн. лв. до 5 млн. лв. 3,8% от тях са посочили размери от 5 млн. лв. до 10 млн. лв. Няма предпочитания за кредити над 10 млн. лв., според отговорите на анкетираните фирми, осъществяващи дейност в повече от един район.

Най-големият дял фирми, които не се нуждаят от кредит в момента или в следващите няколко месеца, са тези от Североизточния район на страната и осъществяващите дейност в повече от един район (табл. 3). Най-малък дял фирми, които нямат нужда от външно финансиране, се установява в северен централен район – 3,3% от анкетираните фирми в района. Причина за това може да се търси в не особено благоприятната среда за бизнеса в този район, което не дава възможност на фирмите да постигнат финансова стабилност.

Фирмите, които се нуждаят от финансиране до 400 хил.лв. към момента или през следващите няколко месеца, са предимно в преработващата промишленост (21,8%) и търговията (23,6%) (табл. 8). Това са предимно малки фирми с годишен оборот за 2021 г. до 1 млн.лв. (табл. 9). За повече от половината от тези фирми кредита е са необходим за оборотни средствата (55%) или за инвестиции (53,2%)

(табл. 10). Близо една четвърт от фирмите се нуждаят от финансиране за инвестиране в енергийна ефективност (27,9%) или за въвеждане на иновации (22,7%). За своето финансиране в такива размери 74,8% от фирмите биха използвали банков кредит (табл. 11).

Таблица 9. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и сектора, в който упражняват основна дейност

Сектор, в който е основната дейност на Вашето предприятие	В случай, че към момента или през следващите няколко месеца се нуждаете от външно финансиране, то в какъв размер е нужното Ви финансиране?					
	До 400 000 лева	Между 400 001 и 1 000 000 лева	Между 1 000 001 лева и 5 000 000 лева	Между 5 000 001 лева и 10 000 000 лева	Над 10 000 001 лева	Нямам нужда от финансиране
Селско, горско и рибно стопанство	7,6%	10,2%	4,2%	5,6%	0,0%	7,1%
Добивна промишленост	0,0%	,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Преработваща промишленост	21,8%	26,8%	25,0%	22,2%	25,0%	14,3%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	1,5%	3,1%	2,8%	16,7%	25,0%	1,4%
Строителство	6,2%	9,4%	22,2%	0,0%	0,0%	10,0%
Търговия, онлайн Търговия	23,6%	22,8%	22,2%	33,3%	25,0%	22,9%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	8,4%	4,7%	4,2%	0,0%	0,0%	8,6%
Хотелиерство и ресторантьорство	6,9%	4,7%	4,2%	0,0%	0,0%	1,4%
Информационни технологии	5,1%	4,7%	5,6%	11,1%	25,0%	2,9%
Финансови и застрахователни дейности	3,6%	2,4%	2,8%	5,6%	0,0%	4,3%
Операции с недвижими имоти	1,5%	0,0%	1,4%	0,0%	0,0%	1,4%
Култура, развлечения	1,1%	,8%	1,4%	0,0%	0,0%	4,3%
Други	12,7%	9,4%	4,2%	5,6%	0,0%	21,4%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на отделните размери на финансиране

Необходимост от финансиране в рамките на 400 хил.лв. до 1 млн.лв. към настоящия момент или в следващите няколко месеца са заявили отново предимно фирми в преработващата промишленост (26,8%) и търговията (22,8%) (табл.8). Тези фирми са предимно (72,2%) с годишен оборот до 4 млн.лв., а почти една пета от тях имат годишен оборот между 4 и 20 млн.лв. (табл.9). Финансирането е необходимо предимно за инвестиции (68% от фирмите), следвано от нужда за оборотни средства

(49,6% от фирмите), както и за въвеждане на енергийна ефективност и ВЕИ (40%) (табл.10). За такива кредити фирмите разчитат предимно на банките (85% от фирмите), а близо 10% са обявили, че нямат нужда от кредит за такова финансиране (табл.11).

Таблица 10. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и техния годишен оборот

Годишен оборот на фирмата (приходите от продажби) за 2021г.	В случай, че към момента или през следващите няколко месеца се нуждаете от външно финансиране, то в какъв размер е нужното Ви финансиране?					
	До 400 000 лева	Между 400 001 и 1 000 000 лева	Между 1 000 001 лева и 5 000 000 лева	Между 5 000 001 лева и 10 000 000 лева	Над 10 000 001 лева	Нямам нужда от финансиране
По-малък от 1 млн. лв.	74,7%	37,3%	20,8%	21,1%	25,0%	45,7%
Между 1 и 4 млн. лв.	20,6%	34,9%	27,8%	5,3%	25,0%	25,7%
Между 4 и 20 млн. лв.	4,3%	19,8%	33,3%	42,1%	25,0%	21,4%
Над 20 млн. лв.	,4%	7,9%	18,1%	31,6%	25,0%	7,1%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на отделните размери на финансиране

Фирмите от преработващата промишленост, търговията и строителството са предимно тези, заявили необходимост от външно финансиране в размери между 1 и 5 млн.лв. към настоящия момент и/или в предстоящите месеци (табл.8). Това са фирми с по-високи годишни обороти, предимно между 4 и 20 млн.лв. (табл.9). Голяма част от тях (70,4%) търсят външно финансиране с цел инвестиции, а малко повече от половината се нуждаят от кредит за оборотно средства (табл.10). Не на последно място фирмите търсят външно финансиране за въвеждане на енергийна ефективност и ВЕИ, както и за иновации в дейността си. И при тези размери на външно финансиране, фирмите предпочитат на първо място това да е под формата на банкови кредити (79,2% от фирмите), но 20,8% биха използвали и небанкови източници на финансиране като лизинг, факторинг и други (табл.11).

Таблица 11. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и целите на финансиране

За какви цели имате нужда от финансиране в момента?	В случай, че към момента или през следващите няколко месеца се нуждаете от външно финансиране, то в какъв размер е нужното Ви финансиране?				
	До 400 000 лева	Между 400 001 и 1 000 000 лева	Между 1 000 001 лева и 5 000 000 лева	Между 5 000 001 лева и 10 000 000 лева	Над 10 000 001 лева
Оборотни средства	55,0%	49,6%	53,5%	31,6%	66,7%
Инвестиции	53,2%	68,0%	70,4%	78,9%	33,3%
За енергийна ефективност и ВЕИ	27,9%	40,0%	36,6%	68,4%	66,7%
Иновации	22,7%	24,0%	32,4%	15,8%	0,0%
Експорт	4,1%	4,8%	5,6%	5,3%	0,0%
Друго	2,2%	1,6%	4,2%	0,0%	33,3%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на отделните размери на финансиране

Финансиране между 5 и 10 млн.лв. към настоящия момент или за следващите няколко месеца търсят фирми от търговията (33,3%) и преработващата промишленост (22,2%) (табл.8). От външно финансиране с такива размери не се интересуват фирмите в добивната промишленост, строителството, транспорт, складиране пощи и логистика, хотелиерство и ресторантьорство, операции с недвижими имоти, култура и развлечения. Над 73% от фирмите, търсещи такъв размер на външно финансиране, са с големи годишни обороти над 4 млн.лв. (табл.9). Най-често целите за търсене на такова финансиране са свързани с инвестиции (78,9% от фирмите) и за енергийна ефективност и ВЕИ (68,4%) (табл.10). Значителна част от фирмите (31,6%) търсят също такива кредити за оборотни средства. Почти 90% от фирмите търсят такива размери на външно финансиране от банки (табл.11). За кредитиране в такива размери няма интерес към бързи кредити или фондове за дялов капитал.

Таблица 12. Разпределение на фирмите според размера на необходимото им финансиране и източника на финансиране

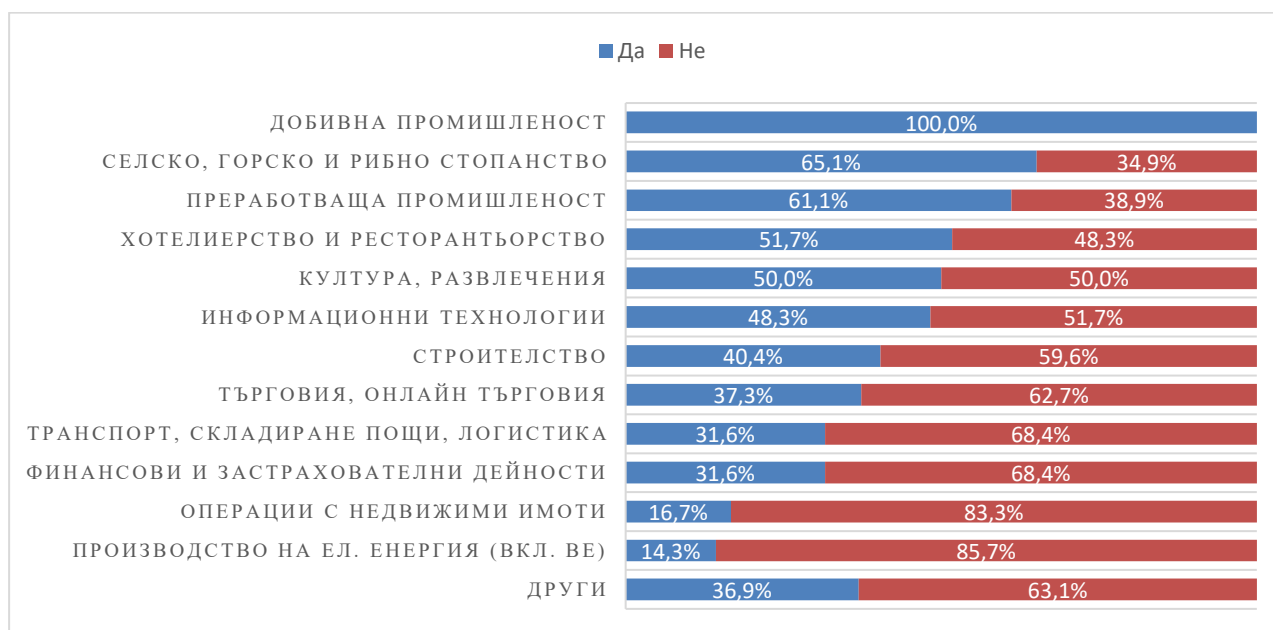
Източник за финансиране на Вашето предприятие	В случай, че към момента или през следващите няколко месеца се нуждаете от външно финансиране, то в какъв размер е нужното Ви финансиране?					
	До 400 000 лева	Между 400 001 и 1 000 000 лева	Между 1 000 001 лева и 5 000 000 лева	Между 5 000 001 лева и 10 000 000 лева	Над 10 000 001 лева	Нямам нужда от финансиране
От банка	74,8%	85,0%	79,2%	89,5%	33,3%	44,9%
От небанкова финансова институция (лизинг, факторинг, други)	9,0%	16,5%	20,8%	15,8%	33,3%	4,3%
Семейни спестявания	26,3%	14,2%	13,9%	5,3%	0,0%	5,8%
Бързи кредити	2,2%	,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Фондове за дялов капитал	,4%	3,1%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Не ползваме външно финансиране	15,8%	9,4%	13,9%	10,5%	66,7%	50,7%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на отделните размери на финансиране

Към външно финансиране с размери над 10 млн.лв. към настоящия момент или за близките месеци проявяват интерес само за фирми от преработващата промишленост, производство на ел. енергия и ВЕИ, търговията и информационните технологии (табл.8). Интересът е относително един и същ независимо от оборота на фирмите (табл.9). Такъв тип финансиране е предназначено предимно за енергийна ефективност и ВЕИ и за оборотни средства (табл.10). За една трета от фирмите, изразили необходимост от такъв тип финансиране, средствата са насочени към инвестиции. Две трети от фирмите не биха използвали външно финансиране с такива размери, а 33.3% биха потърсили банков кредит или биха се обърнали към небанкови институции като лизинг, факторинг или други (табл.11).

На фиг. 12 може да се види, че всички фирми от сектор добивна промишленост са кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към оперативни програми до момента. Висок е и дялът на тези фирми с основна дейност в селското, горското и рибното стопанство и в сектор преработваща промишленост. За такава финансова помощ са кандидатствали до момента и половината от фирмите в сектор хотелиерство и ресторантьорство и в сектор култура и развлечения. Най-малък е дялът на фирми, кандидатствали за такава финансиране от сектор производство на ел. енергия, вкл. ВЕ.

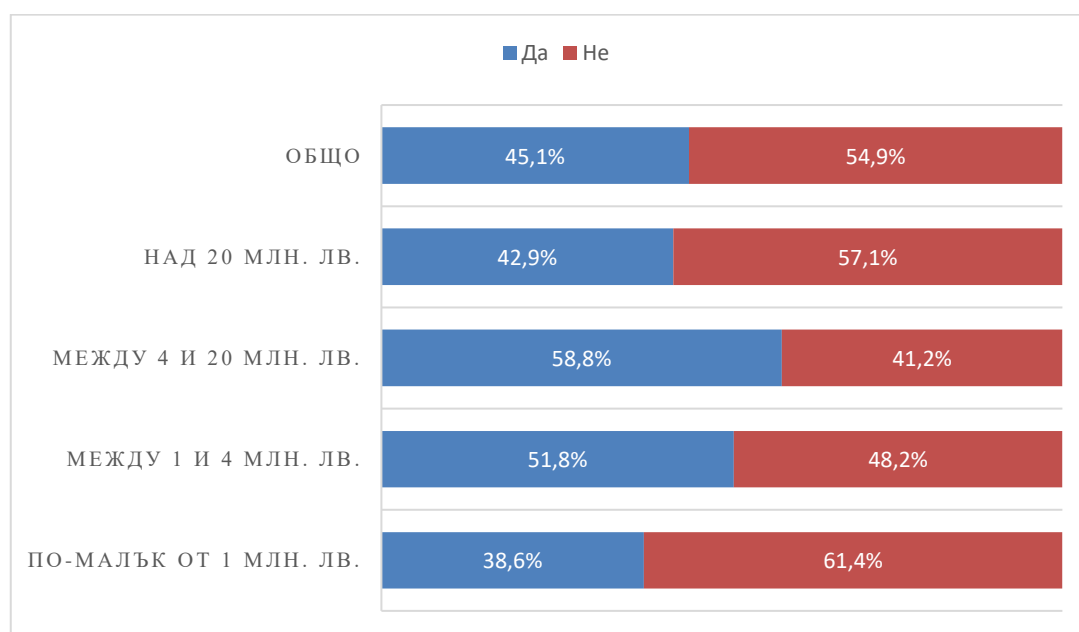
Фигура 12. Дял на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към оперативни програми до момента по сектори на основна дейност

Разпределението на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ по оперативни програми до момента, е приблизително равномерно по райони на тяхната дейност, като делът им варира между 43% и 47%. Изключение прави Северен централен район, където делът на фирмите кандидатствали за такова финансиране е 69,8%.

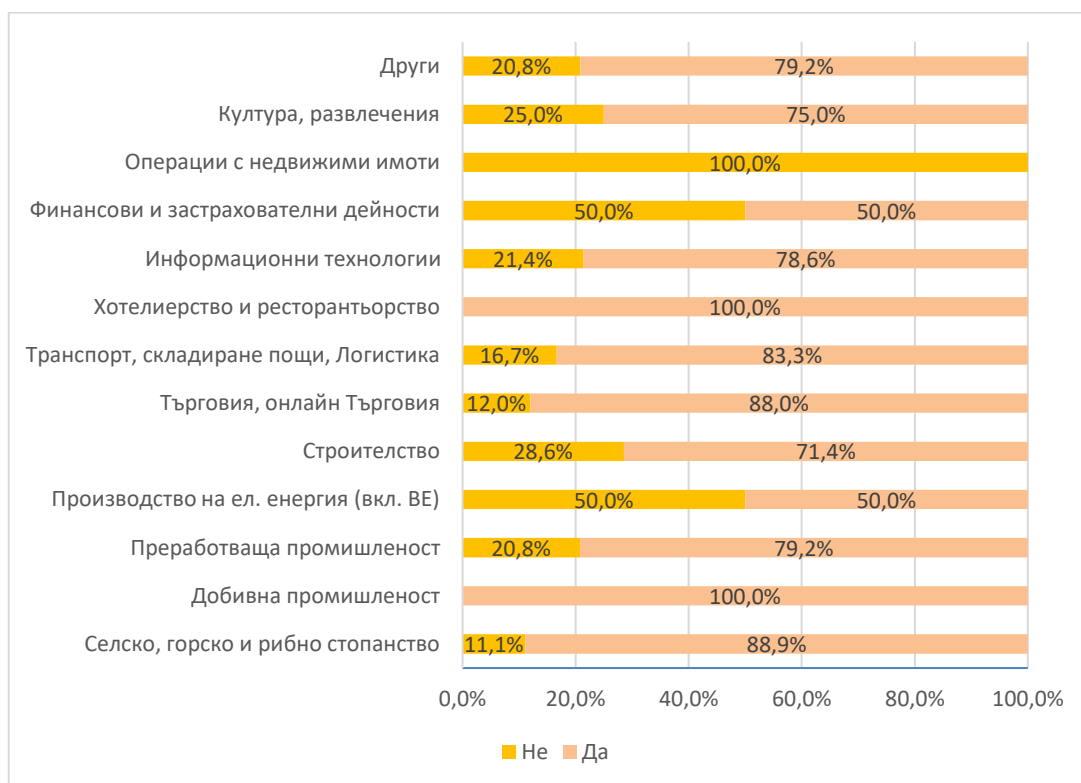
Най-голям дял фирми, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към оперативни програми до момента, са тези с годишен оборот между 4 млн. лв. и 20 млн. лв. (58,8%) и между 1 млн. лв. и 4 млн. лв. (51,8%) (фиг. 9). В останалите групи делът на тези, които са кандидатствали за такъв вид финансиране, е под 50%, като при фирмите с годишен оборот под 1 млн. лв. техният дял е най-нисък – 38,6%.

Фигура 13. Дял на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ към оперативни програми до момента по размер на годишния оборот

От фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ, пълно удовлетворение са получили тези от добивната промишленост и сектор хотелиерство и ресторантьорство (фиг.14). Най-малък дял фирми, получили отказ за финансиране, са в селското, горското и рибното стопанство (11,1%) и търговията (12%). Отказ за финансиране се наблюдава при всички фирми, занимаващи се с операции с недвижими имоти, както и при половината от фирмите в секторите финансови и застрахователни дейности и производство на ел. енергия и ВЕИ. Значителна част от фирмите в строителството (28,6%) и от тези в сектор култура и развлечение (25%) също са получавали отказ от безвъзмездно финансиране.

Фигура 14. Дял на фирмите, кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ и получили такава

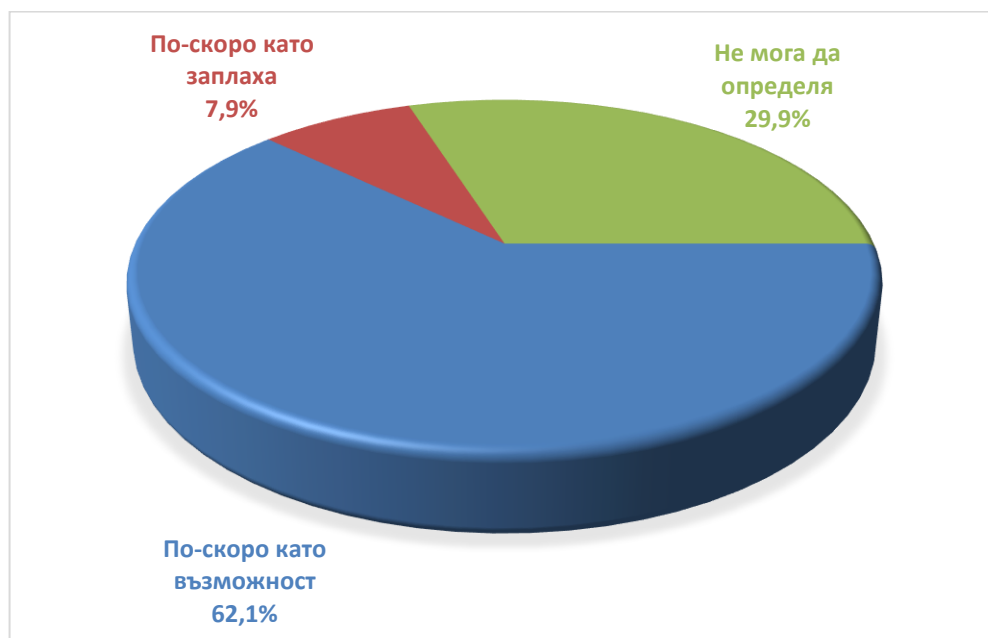
Зеленият преход

Зеленият преход е една от основните цели за устойчиво развитие в многогодишната програма на ЕС-27 поради което е необходима навременна и актуална информация по темата, особено в контекста на малкия и среден бизнес и неговото разбиране и възможности. Анализът продължава с темата, свързана с изследване на настроенията и подготовката на бизнеса за зеления преход.

Нагласите на фирмите, включени в настоящето изследване, се онагледяват на фиг. 10. Почти две трети от тях (62,1%) разглеждат новата насока в развитието на икономиката по-скоро като възможност, която може да им осигури по-успешно развитие в бъдеще. Значителна част от фирмите (29,9%) все още не могат да определят какви възможности може да разкрие и какви проблеми може да породи тази нова посока в развитието на бизнеса. Има и такива фирми, които приемат зеления преход като заплаха (7,9% от анкетираните фирми).

В сравнение с предходното проучване, мениджърите на близо половината от анкетираните фирми (48,5%) не можеха да преценят как оценяват възможностите за финансиране на зеления преход на своята фирма чрез банкови кредити, което е сигнал, че те не са били много добре запознати с т.нар. зелен преход.

Фигура 15. Нагласи на фирмите към зеления преход (дял от отговорите в %)

Проучването показва, че значителна част от българските фирми не са запознати или са запознати само отчасти с новите регулации на зеления преход (фиг.16). Това

в голяма степен обяснява и несигурността, която те проявяват по отношение на приемането на тази инициатива, както и пренастройване на своята дейност в синхрон с основните цели на екологичната трансформация. Само 23,5% от анкетираните фирми декларират, че познават новото законодателство, свързано със стартирането и провеждането на зеления преход към една икономика, опазваща околната среда, щадяща природните ресурси и оставаща минимален отпечатък върху природата.

В сравнение с предходното проучване, нараства дялът на мениджърите, които заявяват, че са запознати с новите регулации, които зеленият преход изисква, както и с промените, които те налагат за бизнеса им – от 19,7% в предходната анкета до 23,5% сега. Подобрене има в дела на тези, които не са запознати – от 35,2% в предходното проучване до 31,4%. Все още близо половината от представителите на фирмите заявяват, че отчасти са запознати с новите регулации за зелен преход.

Фигура 16. Запознати ли сте с новите регулации за зелен преход?

Най-голям дял фирми, които осъзнават рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху тяхната дейност, са тези с основна дейност в сектор търговия, следвани от тези, осъществяващи основна дейност в преработващата промишленост (табл. 12). Значителна част от фирмите в тези два икономически сектора имат и разработени планове за действие в тази посока.

Сред фирмите, които разбират рисковете, свързани с климата, най-слабо представени са тези, опериращи в секторите култура и развлечения и операции с недвижими имоти. Малкият дял е повлиян и от малкото на брой фирми от тези сектори, участвали в анкетата. Прави впечатление, че много малка част от фирмите в добивната промишленост осъзнават рисковете, свързани с промените в климата и въздействието им върху тяхната дейност. Само 1,6% от тях имат планове за противодействие на тези негативни процеси.

Таблица 13. Разбиране за рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху дейността на фирмите в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	Фирмата разбира ли рисковете свързани с климата, които биха имали съществено въздействие върху дейността?			
	Да	Да и са разработени планове за действие	Не	Общо
Селско, горско и рибно стопанство	7,0%	9,5%	9,0%	7,6%
Добивна промишленост	0,0%	1,6%	0,0%	0,2%
Преработваща промишленост	22,1%	34,9%	14,6%	22,3%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	3,2%	3,2%	0,0%	2,7%
Строителство	9,2%	4,8%	12,4%	9,2%
Търговия, онлайн Търговия	24,8%	17,5%	23,6%	23,8%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	5,6%	9,5%	10,1%	6,7%
Хотелиерство и ресторантьорство	5,6%	4,8%	3,4%	5,1%
Информационни технологии	5,8%	1,6%	4,5%	5,1%
Финансови и застрахователни дейности	2,7%	4,8%	5,6%	3,4%
Операции с недвижими имоти	1,5%	0,0%	0,0%	1,1%
Култура, развлечения	1,5%	1,6%	1,1%	1,4%
Други	11,2%	6,3%	15,7%	11,3%

На фиг. 17е представено разпределението на фирмите според разбирането им за рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху тяхната дейност в отделните икономически сектори. В рамките на отделните икономически сектори, дялът на фирмите, които разбират рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху тяхната дейност, е значителен. Най-добре представени са секторите на производство на ел. енергия и ВЕИ, преработващата промишленост, операциите с недвижими имоти и строителството.

Фигура 17. Разбиране за рисковете, свързани с климата, които може да имат съществено въздействие върху дейността на фирмите в различните сектори на основна дейност

На следващо място, фирмите са попитани за това дали прилагат международно признати стандарти за управление на околната среда или кога планират да ги въведат, ако не прилагат такива.

От фирмите, които прилагат стандарт за управление на околната среда ISO, най-голяма част осъществяват дейност в преработващата промишленост, търговията, строителството и други (табл. 13).

Стандарт за управление на околната среда EMAS се прилага само във фирми от преработващата промишленост. Сред фирмите, които не прилагат стандарти за управление на околната среда, най-голям дял имат опериращите в търговията. От фирмите, които са обявили намерения да се сертифицират в следващите 1-2 години, най-голям дял са тези в преработващата промишленост, следвани от фирмите в търговията, строителството и селското, горско и рибно стопанство.

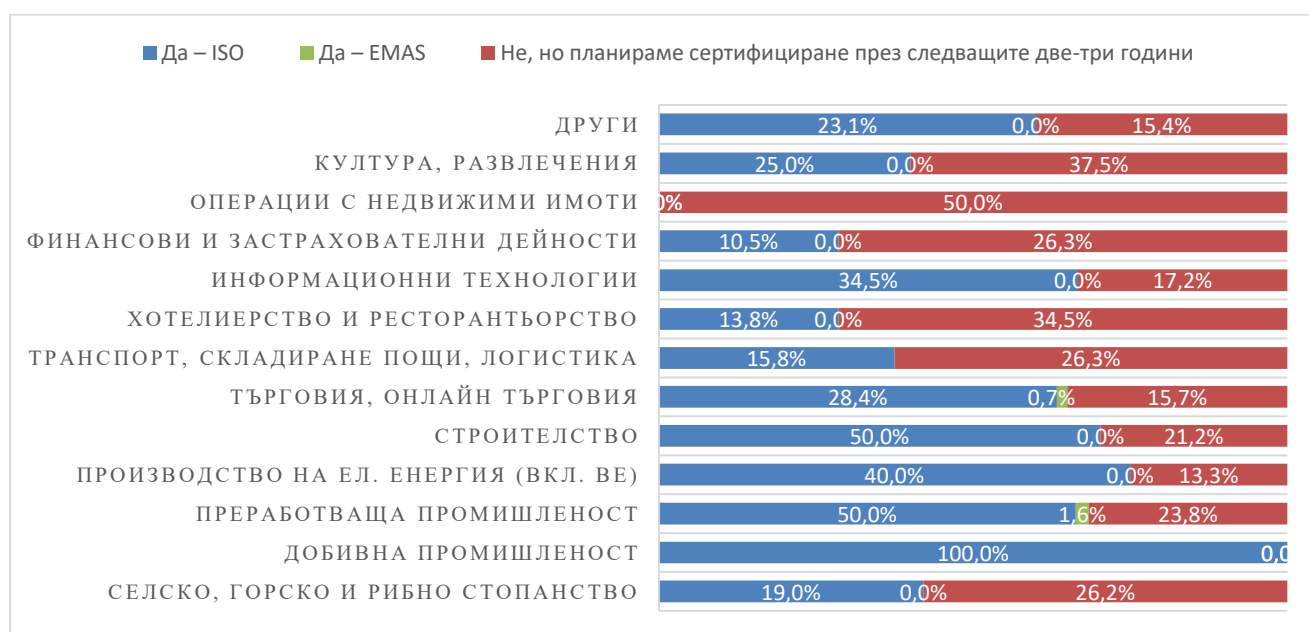
Значителен е и дялът на фирмите в други, неконкретизирани сектори, от тези, които имат намерения да се сертифицират в близко бъдеще.

Таблица 14. Прилагани международно признати стандарти за управление на околната среда в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	В дейността си прилагате ли международно признати стандарти за управление на околната среда (ISO или EMAS)?				
	Да – ISO	Да – EMAS	Не	Не, но планираме сертифициране през следващите две-три години	Общо
Селско, горско и рибно стопанство	4,4%	0,0%	8,9%	9,1%	7,4%
Добивна промишленост	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
Преработваща промишленост	34,8%	66,7%	12,0%	24,8%	22,3%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	3,3%	0,0%	2,7%	1,7%	2,7%
Строителство	14,4%	0,0%	5,8%	9,1%	9,2%
Търговия, онлайн Търговия	21,0%	33,3%	28,6%	17,4%	23,8%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	3,3%	0,0%	8,5%	8,3%	6,7%
Хотелиерство и ресторантьорство	2,2%	0,0%	5,8%	8,3%	5,1%
Информационни технологии	5,5%	0,0%	5,4%	4,1%	5,1%
Финансови и застрахователни дейности	1,1%	0,0%	4,6%	4,1%	3,4%
Операции с недвижими имоти	0,0%	0,0%	1,2%	2,5%	1,1%
Култура, развлечения	1,1%	0,0%	1,2%	2,5%	1,4%
Други	8,3%	0,0%	15,4%	8,3%	11,5%

От фиг. 18 може да се види, че съществена част от фирмите не прилагат международно признати стандарти за управление на околната среда. Водещи сектори в процеса на сертифициране са добивната промишленост, преработваща промишленост, строителство, култура и развлечения и производството на ел. енергия, вкл. ВЕИ. Най-изоставащи в това отношение са търговските фирми.

Фигура 18. Прилагани международно признати стандарти за управление на околната среда в различните сектори на основна дейност

На следващо място, фирмите са отговорили на въпроси, свързани с това дали имат поставени екологични целим с оглед на подготовката, която следва да извършат в контекста на зеления преход.

Между фирмите, които имат поставени цели за намаляване на емисиите, в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци, най-голямо участие имат тези в сектор преработваща промишленост, следвани от търговските фирми (табл. 14).

Най-значителна част от фирмите, които планират да заложат такива цели и съответните мерки, както и да инвестират в тяхното постигане, са също в секторите търговия и преработваща промишленост. В същото време една четвърт от фирмите, които нямат поставени цели за намаляване на емисиите и не планират да го направят в близко бъдеще, са отново в сектор търговия.

Таблица 15. Поставени цели за намаляване на емисиите, в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	Имате ли поставени цели за намаляване на емисиите в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъците и други?		
	Да, имаме поставени цели за намаляване на емисиите	Планираме да заложим цели и съответните мерки, както и да инвестираме в нисковъглеродни технологии през следващите 2 г.	Не
Селско, горско и рибно стопанство	9,7%	4,7%	7,8%
Добивна промишленост	0,0%	0,8%	0,0%
Преработваща промишленост	33,1%	23,6%	14,7%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	4,6%	3,9%	0,8%
Строителство	9,1%	10,2%	8,9%
Търговия, онлайн търговия	18,9%	25,2%	26,0%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	5,1%	7,9%	7,0%
Хотелиерство и ресторантьорство	5,1%	7,9%	3,9%
Информационни технологии	4,0%	3,9%	6,6%
Финансови и застрахователни дейности	1,1%	2,4%	5,4%
Операции с недвижими имоти	1,1%	0,8%	0,8%
Култура, развлечения	0,6%	2,4%	1,2%
Други	7,4%	6,3%	17,1%
Общо	100,0%	100,0%	100,0%

Поставянето на цели за намаляване на емисиите, в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци, не са приоритет за голяма част от фирмите, участвали в анкетата (фиг. 19). Това особено ясно се очертава за фирмите в сектори финанси и застраховане, информационни технологии, търговия и други. Що се отнася до първите, вероятно причината е това, че дейностите в тези сектори твърде слабо засягат околната среда и климата и това може да обясни липсата на мотивация по отношение екологичната трансформация.

Фигура 19. Поставени цели за намаляване на емисиите, в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци в различните сектори на основна дейност

В групата на фирмите, които имат програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия и/или планират да инвестират в технологии за повишаване на енергийната ефективност, най-активно се проявяват тези в сектор преработваща промишленост и търговия (табл.15). В същото време най-големият дял на фирми, които нямат изградена такава програма и не планират да правят инвестиции в тази посока, отново е на сектор търговия, следван от преработващата промишленост.

Таблица 16. Програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	Имате ли програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия?		
	Да, имаме такава програма	Планираме да инвестираме в технологии за повишаване на енергийна	Не
Селско, горско и рибно стопанство	8,6%	7,7%	7,0%
Добивна промишленост	0,0%	0,5%	0,0%
Преработваща промишленост	36,7%	23,4%	13,1%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	4,7%	2,7%	1,4%
Строителство	8,6%	9,5%	9,3%
Търговия, онлайн търговия	15,6%	23,4%	28,5%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	3,1%	6,3%	9,3%
Хотелиерство и ресторантьорство	2,3%	9,0%	2,8%
Информационни технологии	6,3%	4,5%	5,1%
Финансови и застрахователни дейности	2,3%	1,8%	5,6%
Операции с недвижими имоти	2,3%	0,9%	0,5%
Култура, развлечения	2,3%	0,9%	1,4%
Други	7,0%	9,5%	15,9%
Общо	100,0%	100,0%	100,0%

Най-добре представените сектори по отношение наличието на програми за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия и планирането на инвестиции в технологии за повишаване на енергийната ефективност са добивната промишленост, преработващата промишленост, производството на ел. енергия, вкл. ВЕИ, хотелиерство и ресторантьорство (фиг. 20). Секторите, в които за около половината от фирмите това не е изразен приоритет, са финансови и застрахователни дейности, търговия, транспорт, складиране пощи, логистика и други.

Фигура 20. Програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия в различните сектори на основна дейност

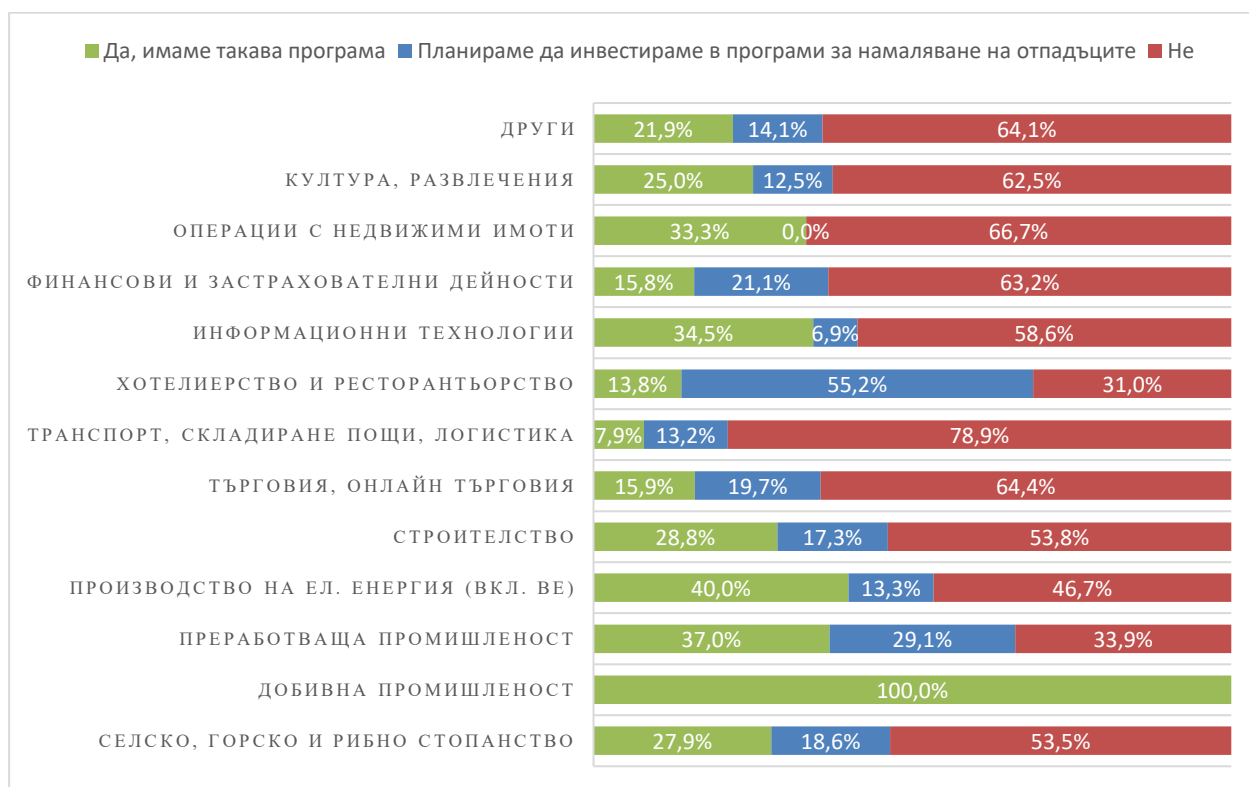
По отношение на съществуващи програми за намаляване на отпадъците и планиране на такива водещо място заемат фирмите от преработваща промишленост и търговия (табл. 16). Едновременно с това, най-големият дял от фирми, които нямат и не планират да въведат програми за намаляване на отпадъците, е отново в сектор търговия.

Таблица 17. Програма за намаляване на отпадъците в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	Имате ли програма за намаляване на отпадъците?		
	Да, имаме такава програма	Планираме да инвестираме в програми за намаляване на отпадъците	Не
Селско, горско и рибно стопанство	8,6%	6,7%	7,6%
Добивна промишленост	0,7%	0,0%	0,0%
Преработваща промишленост	33,6%	31,1%	14,1%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	4,3%	1,7%	2,3%
Строителство	10,7%	7,6%	9,2%
Търговия, онлайн търговия	15,0%	21,8%	28,0%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	2,1%	4,2%	9,9%
Хотелиерство и ресторантьорство	2,9%	13,4%	3,0%
Информационни технологии	7,1%	1,7%	5,6%
Финансови и застрахователни дейности	2,1%	3,4%	3,9%
Операции с недвижими имоти	1,4%	0,0%	1,3%
Култура, развлечения	1,4%	0,8%	1,6%
Други	10,0%	7,6%	13,5%
Общо	100,0%	100,0%	100,0%

На фиг. 21 може да се види, че въвеждането на програми за намаляване на отпадъците все още не са приоритет на голяма част от фирмите в почти всички сектори на икономическа дейност. Това особено ясно се откроява за секторите транспорт, складиране пощи и логистика, операции с недвижими имоти, култура и развлечения, търговия. Водещ сектор в изпълнението на програми за намаляване на отпадъците е добивната промишленост и от части преработващата промишленост и хотелиерството и ресторантьорството.

Фигура 21. Програма за намаляване на отпадъците в различните сектори на основна дейност

На следващо място, отговорите на фирмите за това дали планират инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ показват интересни резултати, тъй като интересът, свързан с необходимостта от подобни инвестиции, нараства.

Повече от половината анкетираните фирми (52,5%) планират инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ (табл. 17). В сравнение с предходното проучване, този дял се увеличава, тъй като тогава близо четири от десет (37,3%) от мениджърите на фирмите са отговорили, че планират инвестиции в позеленяване на бизнеса си чрез използването на банков кредит. На обратното мнение е бил един от всеки пет мениджъри (19,4%), които не планират такива инвестиции. В предходното проучване 43,4% от мениджърите са обмисляли такава възможност.

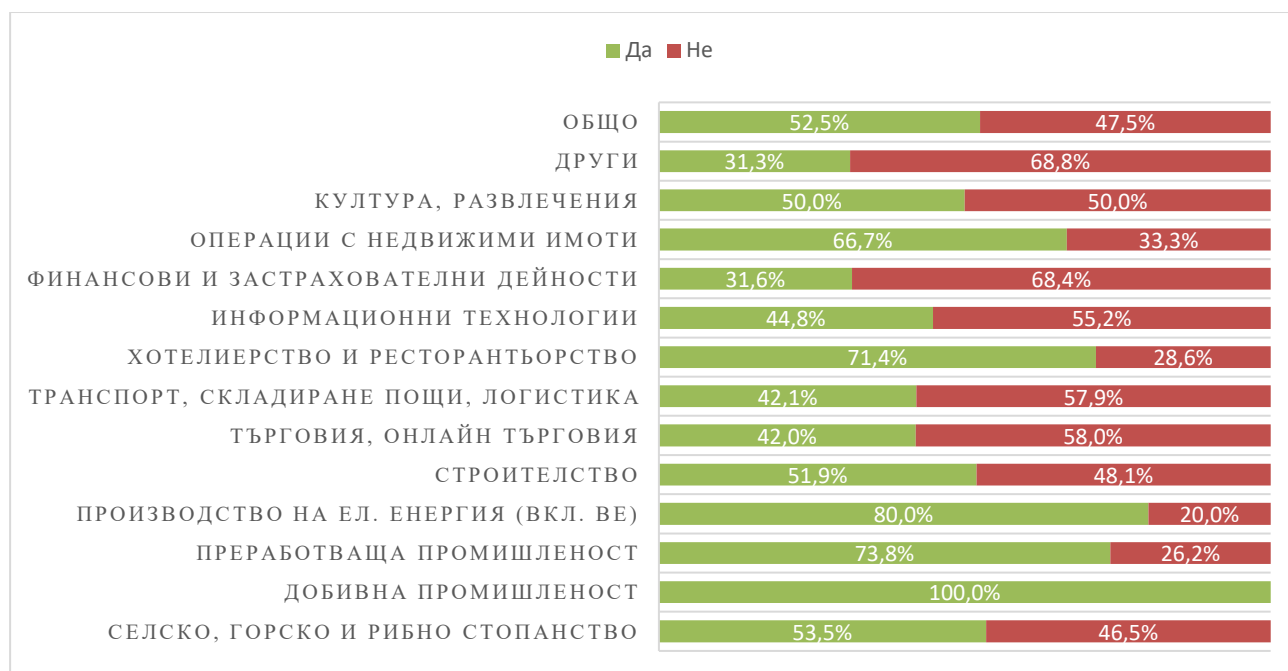
От фирмите, които планират да инвестират в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса, най-голяма част са в секторите добивна промишленост, производство на ел. енергия (вкл. ВЕ), преработваща промишленост и хотелиерство и ресторантьорство (табл. 17).

Резултатите показват, че дялът на фирмите, които не планират инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса, е най-висок в секторите финансови и застрахователни дейности, търговия, транспорт и други (табл. 17 и фиг.22).

Таблица 18. Планове за инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	Планирате ли инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса Ви?	
	Да	Не
Селско, горско и рибно стопанство	53,5%	46,5%
Добивна промишленост	100,0%	0,0%
Преработваща промишленост	73,8%	26,2%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	80,0%	20,0%
Строителство	51,9%	48,1%
Търговия, онлайн търговия	42,0%	58,0%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	42,1%	57,9%
Хотелиерство и ресторантьорство	71,4%	28,6%
Информационни технологии	44,8%	55,2%
Финансови и застрахователни дейности	31,6%	68,4%
Операции с недвижими имоти	66,7%	33,3%
Култура, развлечения	50,0%	50,0%
Други	31,3%	68,8%
Общо	52,5%	47,5%

Фигура 22. Планове за инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса в различните сектори на основна дейност

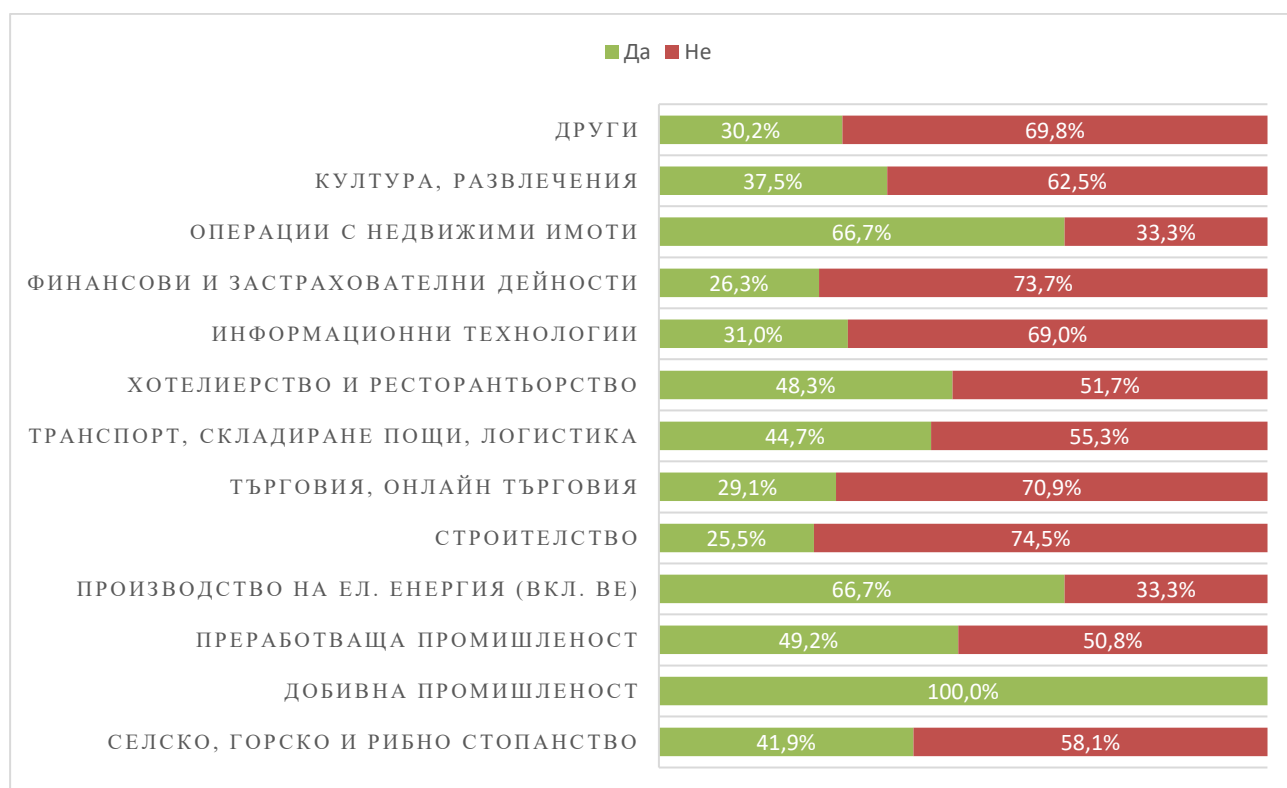

На фона на нарасналия интерес към инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ, малко над половината от фирмите, участвали в анкетата, имат фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност, като това са предимно фирми в преработващата промишленост и търговията (табл. 18).

Таблица 19. Наличие на фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност в зависимост от сектора на дейност

Сектор на основна дейност на фирмата	Имате ли фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност?	
	Да	Не
Селско, горско и рибно стопанство	8,4%	7,2%
Добивна промишленост	0,5%	0,0%
Преработваща промишленост	29,0%	18,4%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	4,7%	1,4%
Строителство	6,1%	10,9%
Търговия, онлайн търговия	18,2%	27,3%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	7,9%	6,0%
Хотелиерство и ресторантьорство	6,5%	4,3%
Информационни технологии	4,2%	5,7%
Финансови и застрахователни дейности	2,3%	4,0%
Операции с недвижими имоти	1,9%	0,6%
Култура, развлечения	1,4%	1,4%
Други	8,9%	12,6%
Общо	100,0%	100,0%

Фигура 23. Наличие на фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност в различните сектори на основна дейност

Водещите сектори, в които голяма част от фирмите имат фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност, са добивната

промишленост (100% от фирмите), производството на ел. енергия, вкл. ВЕ (66,7% от фирмите), операции с недвижими имоти (66,7% от фирмите) (фиг. 23).

Повече от половината от анкетираниите фирми смятат, че въвеждането на енергийна ефективност е най-подходящият начин за зелен преход на техния бизнес (фиг. 24). Като други подходящи начини за осъществяване на зелен преход в бизнеса си фирмите посочват обновяване на машинния парк (42,2% от анкетираниите) и обновяване на сградния фонд (35,2% от анкетираниите). Най-слабо предпочитана мярка е затварянето на съществуващия бизнес и стартиране на нов (2,3%) и промяна в бизнес модела (9%).

Фигура 24. Най-подходящ начин за зелен преход за вашия бизнес (дял от фирмите в %)

Трансферът на съществуващи технологии като най-подходящ начин за зелен преход се приема предимно от фирмите, които осъществяват дейността си на територията на София-град (табл.19). Като най-подходящ този начин за зелен преход се приема също от 16,5% от фирмите в Североизточен район и от 15,2% от фирмите в Южен централен район. Почти същото е разпределението по райони на дейност на фирмите, които приемат създаването на нови технологии/ продукти като най-подходящ начин за зелен преход. Обновяването на сградния фонд намира почти еднакво одобрение като подходящ начин за зелен преход от фирмите, работещи във всички райони на страната с лек превес в София-град, Южен централен и Североизточен район. Обновяването на машини и съоръжения също намира подкрепа във всички райони на страната, като по-изразено предпочитание към този начин на зелен преход изразяват отново фирми в София-град, Южен централен и Североизточен район. Почти половината от фирмите (46,3%), опериращи на територията на София-град, разглеждат промяната на бизнес модела като най-

подходящ начин за зелен преход. Към затварянето на съществуващия бизнес и стартиране на нов предпочитание проявяват предимно фирмите, опериращи в София-град и Югоизточен район. Тук прави впечатление, че този начин на зелен преход не среща подкрепа от нито една фирма в Югозападен район. Мерките за енергийна ефективност се одобряват от фирми в цялата страна, като по-изразена подкрепа имат фирмите в София-град и Южен централен район. Половината от фирмите в Североизточен район намират други от изброените тук начини за зелен преход. Такова отношение изразяват и една трета от фирмите в Южен централен район.

Таблица 20. Разпределение на фирмите според най-подходящ за тях начин за зелен преход и райони на осъществяване на дейност

Кой начин за зелен преход е най-подходящ за вашия бизнес?	Северозападен район	Северен централен район	Североизточен район	Югоизточен район	Югозападен район	Южен централен район	София-град
Трансфер на съществуващи технологии	7,6%	7,6%	16,5%	3,8%	10,1%	15,2%	39,2%
Създаване на нови технологии/продукти	8,0%	6,3%	18,8%	11,6%	9,8%	13,4%	32,1%
Обновяване на сграден фонд	11,8%	10,6%	15,9%	10,0%	15,3%	18,2%	18,2%
Обновяване на машини и съоръжения	8,5%	9,0%	16,5%	9,4%	14,6%	18,9%	23,1%
Промяна на бизнес модела	7,3%	2,4%	9,8%	7,3%	2,4%	24,4%	46,3%
Затваряне на съществуващия бизнес и стартиране на нов	16,7%	8,3%	8,3%	25,0%	0,0%	8,3%	33,3%
Мерки за енергийна ефективност	8,1%	9,7%	13,2%	9,7%	15,9%	19,8%	23,6%
Друго	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	33,3%	16,7%

Забележка: Дяловете са изчислени в рамките на отделните начини за зелен преход

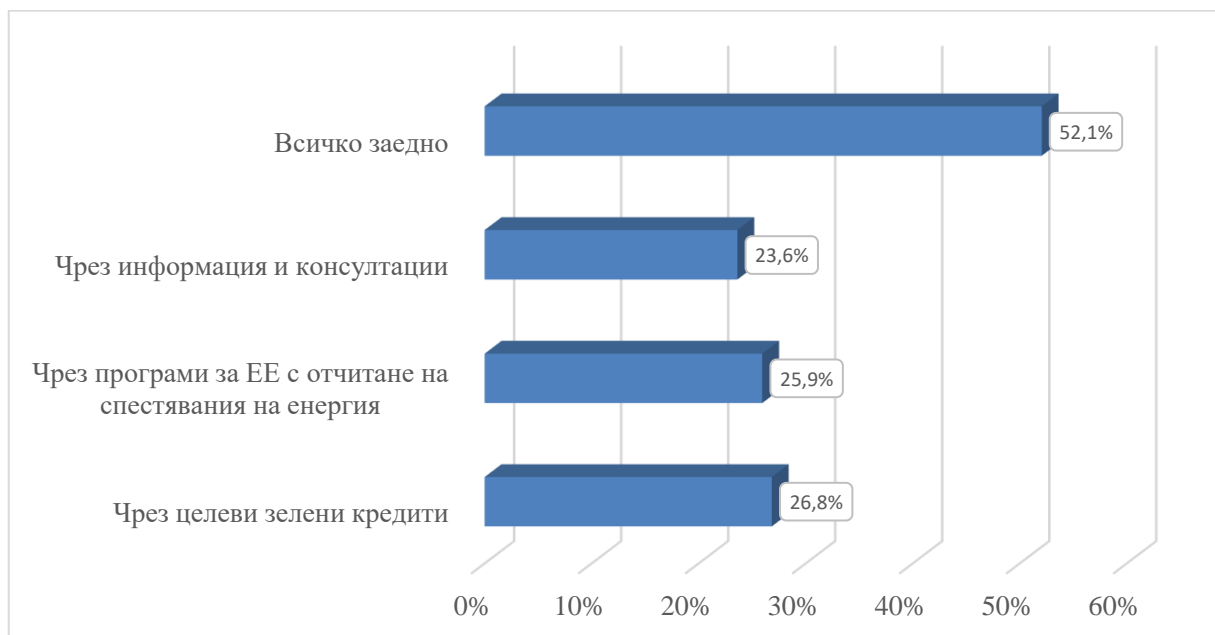
Таблица 21. Разпределение на отговорите за най-подходящ начин за зелен преход по икономическия сектори на фирмите

Сектор	Трансфер на съществуващи технологии	Създаване на нови технологии/продукти	Обновяване на сграден фонд	Обновяване на машини и съоръжения	Промяна на бизнес модела	Затваряне на съществуващия бизнес и стартиране на нов	Мерки за енергийна ефективност	Друго	Общо
Селско, горско и рибно стопанство	11,4%	10,0%	18,6%	30,0%	4,3%	2,9%	21,4%	1,4%	100,0%
Преработваща промишленост	6,1%	13,0%	22,2%	27,6%	1,1%	0,0%	29,5%	0,4%	100,0%
Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)	14,3%	33,3%	9,5%	9,5%	0,0%	9,5%	23,8%	0,0%	100,0%
Строителство	6,0%	10,0%	23,0%	24,0%	5,0%	0,0%	32,0%	0,0%	100,0%
Търговия, онлайн Търговия	10,1%	14,0%	17,5%	18,9%	6,6%	0,9%	30,3%	1,8%	100,0%
Транспорт, складиране пощи, Логистика	17,6%	11,8%	3,9%	33,3%	3,9%	0,0%	27,5%	2,0%	100,0%
Хотелиерство и ресторантьорство	8,2%	6,6%	23,0%	19,7%	6,6%	1,6%	34,4%	0,0%	100,0%
Информационни технологии	14,3%	23,2%	16,1%	8,9%	5,4%	1,8%	28,6%	1,8%	100,0%
Финансови и застрахователни дейности	11,1%	7,4%	18,5%	7,4%	14,8%	3,7%	37,0%	0,0%	100,0%
Операции с недвижими имоти	0,0%	7,7%	15,4%	7,7%	23,1%	7,7%	38,5%	0,0%	100,0%
Култура, развлечения	13,3%	26,7%	13,3%	20,0%	0,0%	6,7%	20,0%	0,0%	100,0%
Други	12,0%	8,5%	19,7%	23,1%	6,8%	1,7%	26,5%	1,7%	100,0%

Разпределението на отговорите по икономически сектори на фирмите показват, че в сектора на селското, горското и рибното стопанство като най-подходящ начин за зелен преход е обновяване на машини и съоръжения (30% от отговорите). Фирмите в преработваща промишленост посочват основно мерките за енергийна ефективност (29,5% от отговорите). При производството на ел. енергия (вкл. ВЕ) акцентът е в създаването на нови технологии/продукти (33,3%). На мерките за енергийна ефективност залагат фирмите в строителството (32,0%), тези в търговията (30,3%), в транспорта и логистиката (27,5%), хотелиерство и ресторантьорство (34,4%), информационните технологии (28,6%), финансовите и застрахователни дейности (37,0%) и тези фирми в сектора на операциите с недвижими имоти (38,5%). Фирмите в сектора на културата и развлеченията виждат най-подходящия начин за зелен преход чрез създаване на нови технологии/продукти (26,7% от отговорите).

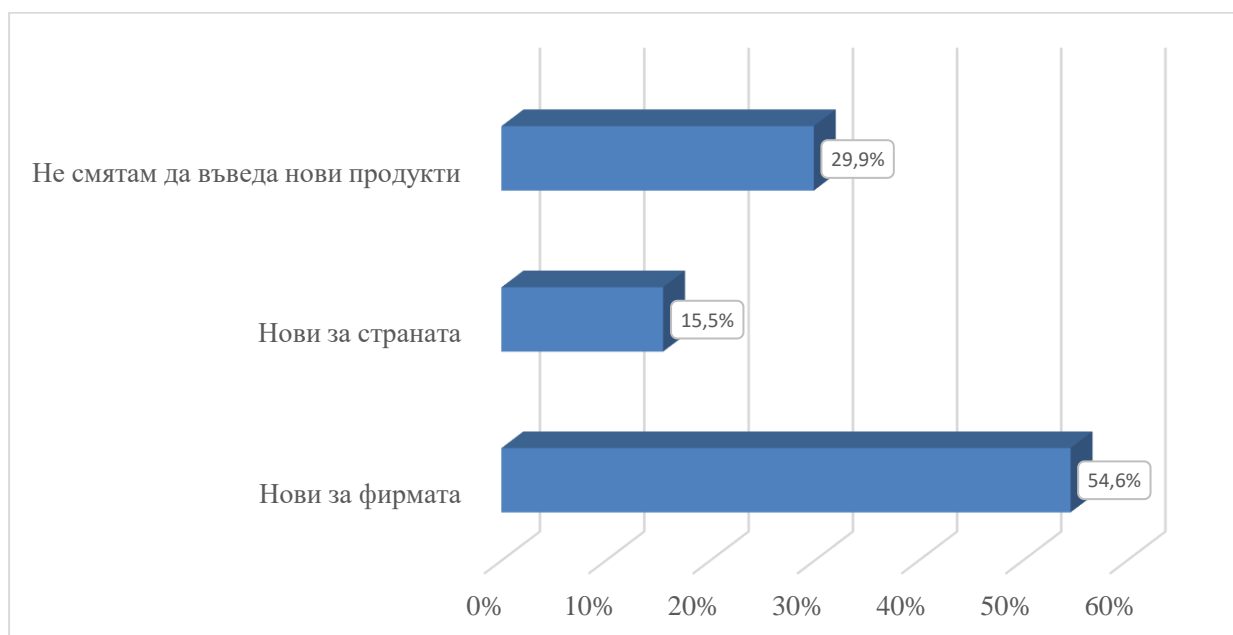
Като най-полезна мярка за осъществяване на зелен преход на техния бизнес фирмите посочват целевите зелени кредити (фиг. 25). Повече от половината фирми обаче, предпочитат да се възползват от комбинация от мерки.

Фигура 25. Най-полезни мерки за осъществяване на зелен преход на вашия бизнес (дял от фирмите в %)

Повече от половината фирми имат намерение да въведат нови за фирмата продукти през следващите 2 години (фиг. 26). В същото време почти една трета от фирмите нямат планове да въвеждат нови продукти в следващите 2 години.

Фигура 26. Продукти, процеси или услуги, които планирате да въведете в следващите 2 години

Основни изводи

Въз основа на проведеното проучване на нуждата от финансиране на малките и средни предприятия в България, могат да бъдат направени редица изводи, които в систематизиран вид са представени по-долу.

1/. Основният източник на финансиране сред фирмите е банковото финансиране. Всеки четири от пет компании в страната си осигуряват необходимото финансиране чрез банкови кредити.

2/. В рамките на последната година водеща нужда от финансиране фирмите са изпитвали за инвестиции, докато към настоящия момент фирмите търсят финансиране главно с цел енергийна ефективност, вкл. ВЕИ, и инвестиции. Към момента в сравнение с последната година се наблюдава повишаване на интереса към финансиране с цел енергийна ефективност, вкл. ВЕИ, и по-осезаемо – към иновации.

3/. На малка част от фирмите е отказвано финансиране. Основната причина за това е недостатъчното обезпечение. На следващо място това е липсата на съдлъжник, както и това, че нямат достатъчно собствено съучастие.

4/. През следващите няколко месеца почти половината от фирмите посочват необходимост от кредитиране предимно до 400 хил. лв. Много малка част от фирмите планират да кандидатстват за кредити в големи размери – над 10 млн. лв.

5/. Почти две трети от фирмите виждат зеления преход по-скоро като възможност. В същото време само малко над една пета от мениджърите заявяват, че са запознати с новите регулации, които зеленият преход изисква и наложителните промени.

6/. Най-голям дял фирми, които осъзнават, че рисковете, свързани с климата, могат да имат съществено въздействие върху тяхната дейност, са в сектор търговия, следван от преработващата промишленост.

7/. Съществена част от фирмите не прилагат международно признати стандарти за управление на околната среда. От фирмите, които прилагат стандарт за управление на околната среда ISO, най-голяма част осъществяват дейност в добивната, преработващата промишленост, търговията, строителството и други.

9/. Поставянето на цели за намаляване на емисиите в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъци, не са приоритет за голяма част от фирмите, участвали в анкетата, но голям дял предвиждат поставянето на подобни цели.

10/. В групата на фирмите, които имат програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия и/или планират да инвестират в технологии за повишаване на

енергийната ефективност, най-активно се проявяват тези в добивната промишленост, преработващата промишленост, производството на ел. енергия, вкл. ВЕИ, хотелиерство и ресторантьорство.

11/. Въвеждането на програми за намаляване на отпадъците все още не са приоритет на голяма част от фирмите в почти всички сектори на икономическа дейност. По отношение на съществуващи програми за намаляване на отпадъците и планиране на такива водещо място заемат фирмите от добивната и преработваща промишленост и хотелиерството и ресторантьорството.

12/. От фирмите, които планират да инвестират в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса, най-голяма част са в секторите преработваща промишленост и търговия.

13/. Малко над половината от фирмите, участвали в анкетата, имат фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност, като това са предимно фирми в добивната и преработващата промишленост и търговията.

14/. Повече от половината от анкетиранияте фирми смятат, че въвеждането на енергийна ефективност е най-подходящия начин за зелен преход на техния бизнес.

15/. Като най-полезна мярка за осъществяване на зелен преход на техния бизнес фирмите посочват целевите зелени кредити. Повече от половината фирми предпочитат да се възползват от комбинация от мерки, към които попадат получаването на допълнителна информация и консултации.

Приложения

Анкетна карта

Модели, планиране и практики на финансиране на МСП

2-ро анкетно проучване сред българските МСП

Българска банка за развитие (ББР) провежда анкетно проучване с цел да изследва инвестиционната активност, планираните инвестиции, нуждата от финансиране и източниците на финансиране на инвестиции сред малки и средно големите фирми, както и настроенията и подготовката на бизнеса за зелен преход.

Анкетата съдържа 28 въпроса, като тя е отворена за фирми от различни сектори (производство, услуги, строителство, инфраструктура, производство на ВЕ и други).

Целта на изследването е:

1. Да събере данни за по-добра оценка и разбиране на нуждите, възможностите и ограниченията пред бизнеса за финансиране и инвестиции, и вземане на решения за привличане на инвестиционно и/ или обратно финансиране

2. Да изследва степента на готовност и подготовка на МСП за зелени инвестиции, преминаване към зелени бизнес модели и декарбонизация за бизнеса

3. Да подпомогне Банката за актуализация и дефиниране на нови цели и сектори за финансиране

Вашите отговори ще останат анонимни и представените от Вас данни ще останат поверителни. Информацията ще бъде използвана единствено в обобщен вид. Самото попълване на анкетата ще Ви отнеме около 10 минути.

Предварително благодарим за Вашето съдействие!

1. В кой сектор е основната дейност на Вашето предприятие? (посочете само един отговор)

- Селско, горско и рибно стопанство
- Добивна промишленост
- Преработваща промишленост
- Производство на ел. енергия (вкл. ВЕ)
- Строителство
- Търговия, онлайн Търговия
- Транспорт, складиране пощи, Логистика
- Хотелиерство и ресторантьорство

- Информационни технологии
- Финансови и застрахователни дейности
- Операции с недвижими имоти
- Култура, развлечения
- Други услуги (моля, посочете)

2. В кой район упражнява дейност Вашето предприятие? (посочете само един отговор)

- Северозападен район
- Северен централен район
- Североизточен район
- Югоизточен район
- Югозападен район
- Южен централен район
- София-град
- В повече от един (моля, избройте ги)

3. Какъв е годишният Ви оборот (приходите от продажби) за 2021 г.? (посочете само един отговор)

- По-малък от 1 млн. лв.
- Между 1 и 4 млн. лв.
- Между 4 и 20 млн. лв.
- Над 20 млн. лв.

4. От колко години упражнява дейност вашето предприятие? (завършени финансови години)

- по-малко от 1 година
- от 1 до 3
- над 3 до 5
- над 5 години

5. Какъв е броят на заетите лица във вашето предприятие? (завършени финансови години)

- до 9 лица
- от 10 до 49
- от 50 до 99
- от 100 до 249
- над 250 лица

6. Ако през последната една година (от октомври 2021 до октомври 2022 г.) представляваното от Вас предприятие е имало нужда от финансиране, то за какви цели е било то? (може да посочите и повече от един отговор)

- Оборотни средства
- Инвестиции
- За енергийна ефективност и ВЕИ

- Иновации
- Експорт
- Кандидатствало е, но ни отказаха финансиране
- Друго (посочете кое)

7. Ако в момента имате нужда от финансиране, за какви цели би било то? (може да посочите и повече от един отговор)

- Оборотни средства
- Инвестиции
- За енергийна ефективност и ВЕИ
- Иновации
- Експорт
- Друго (посочете кое)
- Нямаме нужда от финансиране

8. От къде Вашето предприятие си осигурява необходимото финансиране? (може да посочите и повече от един отговор)

- От банка
- От небанкова финансова институция (лизинг, факторинг, други)
- Семейни спестявания
- Бързи кредити
- Фондове за дялов капитал
- Не ползваме външно финансиране

9. Ако сте кандидатствали и Ви е отказано финансиране, каква е била причината? (може да посочите и повече от един отговор)

- Недостатъчно обезпечение
- Липса на съдлъжник
- Без достатъчно собствено съучастие
- Невъзможност за изплащане на кредита
- Лошо финансово състояние на компанията (напр. висока задлъжнялост)
- Лоша кредитна история
- Лош бизнес план
- Без достатъчна бизнес история
- Не съм кандидатствал за кредит
- Друго (моля, посочете)
- Не ми е отказвано финансиране

10. В случай, че към момента или през следващите няколко месеца се нуждаете от външно финансиране, то в какъв размер е нужното Ви финансиране? (само един отговор)

- До 400 000 лева
- Между 400 001 и 1 000 000 лева
- Между 1 000 001 лева и 5 000 000 лева
- Между 5 000 001 лева и 10 000 000 лева

- Над 10 000 001 лева
- Нямам нужда от финансиране

11. Кандидатствали ли сте за безвъзмездна финансова помощ към някои от оперативните програми до момента? (само един отговор)

- Да
- Не

12. Получавали ли сте безвъзмездна финансова помощ по някоя от оперативните програми до момента? (само един отговор)

- Да
- Не

13. Каква е вашата нагласа към зеления преход? (само един отговор)

- По-скоро като възможност
- По-скоро като заплаха
- Не мога да определя

14. Запознати ли сте с новите регулации за зелен преход? (само един отговор)

- Да
- Не
- Отчасти

15. Откъде смятате да набавяте актуална информация за новите зелени стандарти? (може да посочите и повече от един отговор)

- От публични източници на информация
- От консултации с държавни учреждения
- От консултации с банки-партньори
- Друго (моля, посочете)

16. Фирмата разбира ли рисковете свързани с климата, които биха имали съществено въздействие върху дейността? (само един отговор)

- Да
- Да и са разработени планове за действие
- Не

17. Имате ли фирмена стратегия или политика за устойчивост и климатична неутралност? (само един отговор)

- Да
- Не

18. В дейността си прилагате ли международно признати стандарти за управление на околната среда (ISO или EMAS)? (само един отговор)

- Да – ISO
- Да – EMAS
- Не
- Не, но планираме сертифициране през следващите две-три години

19. Имате ли поставени цели за намаляване на емисиите в т.ч. на парникови газове, енергийна ефективност, намаляване и рециклиране на отпадъците, др.? (само един отговор)

- Да, имаме поставени цели за намаляване на емисиите
- Планираме да заложим цели и съответните мерки, както и да инвестираме в нисковъглеродни технологии през следващите две години
- Не

20. Имате ли програма за намаляване на потреблението на енергия, за повишаване на енергийната ефективност и отчитане на спестената енергия? (само един отговор)

- Да, имаме такава програма
- Планираме да инвестираме в технологии за повишаване на енергийната ефективност през следващите две години
- Не

21. Имате ли програма за намаляване на отпадъците? (само един отговор)

- Да, имаме такава програма
- Планираме да инвестираме в програми за намаляване на отпадъците
- Не

22. Планирате ли инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ на бизнеса Ви? (само един отговор)

- Да
- Не

23. Ако отговорът е да - кои са приоритетните зелени проекти, които ще реализирате в следващата една година?

24. Ако отговорът е не – кое ви спира да направите инвестиции за енергийна ефективност и ВЕИ?

25. Кой начин за зелен преход е най-подходящ за вашия бизнес? (може да посочите и повече от един отговор)

- Трансфер на съществуващи технологии
- Създаване на нови технологии/продукти
- Обновяване на сграден фонд

- Обновяване на машини и съоръжения
- Промяна на бизнес модела
- Затваряне на съществуващия бизнес и стартиране на нов
- Мерки за енергийна ефективност
- Друго (моля, посочете какъв)

26. От изброеното по-долу кое смятате, че ще ви бъде най-полезно за прехода ви към зелена икономика? (може да посочите и повече от един отговор)

- Чрез целеви зелени кредити
- Чрез програми за ЕЕ с отчитане на спестявания на енергия
- Чрез информация и консултации
- Всичко заедно

27. През следващите две години планирате ли да въведете продукти, процеси или услуги, които са: (само един отговор)

- Нови за фирмата
- Нови за страната
- Не смятам да въведа нови продукти

28. Ако не, каква е причината? (само един отговор)

- Липса на финансиране
- Нямам нужда
- Друго (моля, посочете)